

Nr. 9

AOI

1. MÄRTSIL . 1924.

A. Siieren.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUS

TALLINNA EESTI KIRJAST.-ÜHISUSE

kirjastusel ilmunud

RAAMATUTE NIMEKIRI

- Käsikivi.** Novellid. Adson, A. Hind 85 m.
- Taavet Soovere elu ja surm.** Romaan. Mait Metsanurk. Hind 120 mk.
- Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mk.
- Poiss ja hõplikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mk.
- Teekond Hispaania.** Reisikirjeldus. Friedebert Tuglas. Hind 200 mk.
- Pärisosa.** Luuletustekogu. Marie Under. Hind 85 mk.
- Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhtumised. A. Jürgenstein. H. 50 m.
- Vähkmann ja Ko.** Fõljetonistlik romaan. O. Luts. Hind 100 mk.
- Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** I ja II jagu. Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. I jagu — hind 60 mk., II j. hind 150 mk.
- Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. H. 35 m.
- Eesti iseselsvuse teel.** I. Vene revolutsioonist Eesti vabadussõjani. Ülevaade 1917. ja 1918. a. sündmustest. A. Tammann. Hind 160 mk.
- Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mk.
- Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. H. 100 m.
- Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. Aks. Kallas. Hind 200 m.
- Elu mäng.** Jutustus Eesti vabadussõjast. Mihkel Lüll. Hind 90 mk.
- Ahvide kasvandik.** Juhtumuste romaan. Ed. R. Burroughs. Inglise keelest L. L. Hind 200 mk.
- Kadunud mees.** Ülipõnev romaan. Inglise keelest L. L. Hind 160 mk.
- Loitev Koit.** Romaan Ameerika dollarite-maalt. Jack London. Inglise keelest H. M. Hind 200 mk.
- Malailaste laev.** Romaan. Clark Russell. Inglise keelest. Hind 150 mk.
- Julge Mäng.** Kriminaalromaan. R. Augustin Freeman. Hind 80 mk.
- Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 m.
- Psükoloogia pääjooned.** I osa. Dr. H. Höfding. Tõlkinud K. Freiman. Hind 130 mk.
- Valitud Eesti rahvalaulud.** Antoloogia, eessõnaga rahvaluule üle. A. Saareste. Hind 130 mk.
- Kodumaal rännates II.** Piirisaare-Endla-Neeruti-Haapsalu. G. Vilberg. Hind 100 m.
- Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus. C. H. Niggol. Hind 630 mk.

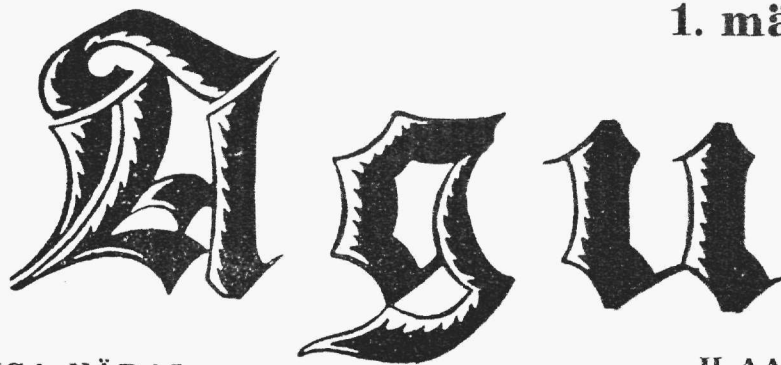

Talinn Eesti Kirjastus-Ühisus.

K. MÄGI.

VÄIKELINN.

KIRJANDUSE,
KUNSTI JA
KULTUURI
AJAKIRI

TOIMETAJA
ED. HUBEL
VÄLJAANDJA
TALL. EESTI
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

II AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2
TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄEVIL 1-2

Villem Reiman,
kelle elu ja tegevust 2. märtsil Eestis mälestatakse.

Foto Parikas.

BROADCASTING.

Sõna „broadcasting“ tähendus on meil, võib öelda, veel täiesti tundmatu, kuna muudes kultuurimaades ta kõigile tuntud. Sellepärast tahan ka kõige pealt sõna ligemale seletamisele asuda. Broadcasting on ingliskeelne sõna ja tähendab niipalju kui laiali laotama, laiali kuulutama. Selle all mõistetakse raadiotelefoni kõnesid ja kontserte, mida maailma laiali laotatakse. Inglismaalt ja Ameerikast on raadiotelefoni laialdane tarvitamine oma alguse saanud ja sellega on ka seletatav, et seda tähendav ingliskeelne sõna pea kõigisse keeltesse on tunginud, nagu sõna „skouting“ seda juba enne on teinud.

Meil on aga seni mõlemad, nii sõna kui ka tegu, tundmatud. Järgnevate ridadega tahaks laiematele hulkadele väikest aimu anda, kui kaugele mujal üks teadusharu, millest meil veel teadagi pole, on arenenud. Ühes sellega oleks kas eesmärgiks meil huvi selle ala vastu äratada, sest peaks juba aeg kätte jõudnud olema, kus ka meie sellest palju pakkuvast ja kasulikust teaduse saavutusest osa peaksime saama. On kindel, et broadcasting kunstliku pinna loomiseta, nagu ma propageerimist tahaksin nimetada, meil varsti maad võtab, nagu seda kõik uuendused: kino, telefon, aeroplaan jne. on teinud, kuid nagu meie kõigist kultuurirahvastest malha oleme jäänud, nii on ka ette näha, et meie broadcastingis taha jääme.

Enne kui broadcastingi võimaluste juure meil asume, tahaksin veel tutvustamiseks ja huvi äratamiseks temast mujal rääkida.

Raadiotelegraafia ei ole veel kuigi vana. Tema esimesed tõsised saavutused langevad aastasaja algusega ühte. Raadiotelefon on aga veel noorem. Alles ilmasõja ajal läheb korda esimesi traadita kõnesid edasi anda. Populäärsiks on raadiotehnika ainult raadiotelefoni läbi saanud. Juba 1918./19. hakati tähtsamaid kõnesid raadio teel laiali laotama. Varsti mindi üle kontsertide, loengute ja kaubandusliste teadete andmisele. 1921. a. oldi juba nii kaugel, et Inglismaal ja Ameerikas selleks eraldi saatejaamu hakati ehitama. Ja praegu töötab Inglismaal 8 saatejaama ja P.-Ameerikas umbes 250, mis sugused oma kuulajatele kõige mitmekesisemaid eeskavasid pakuvad. Eeskavad seisavad harilikult koos: kontsertidest, loengutest, kõnedest, jutustustest (lastele), ilmateadetest, päevauudistest, aja teatamisest jne. Eeskavad antakse raadio, ajalehtede ja eriajakirjade läbi teada, nii et vastuvõttejaama omanik soovi ja tarviduse järele võib teatud ettekammet valida. P.-Ameerikas loetakse praegu üle 2.000.000

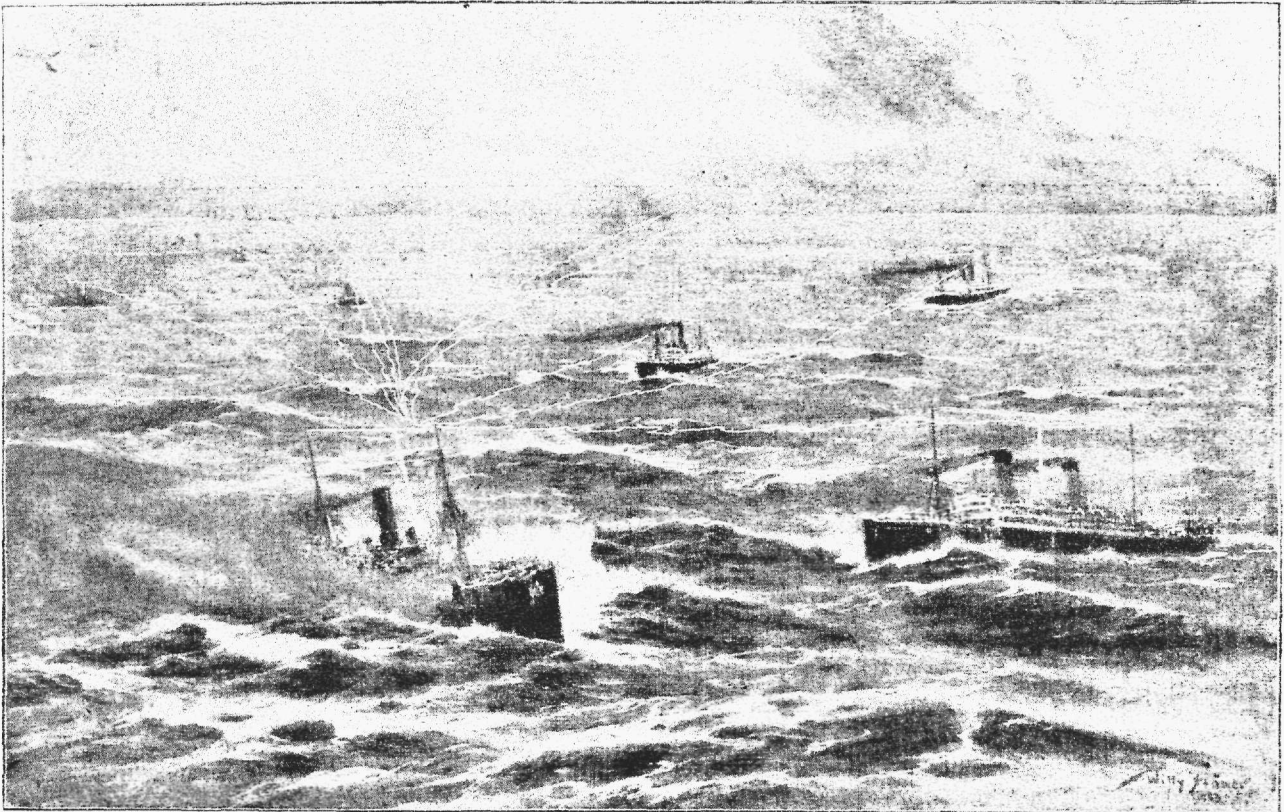
vastuvõttejaama, see teeb välja iga kuue perekonna kohta üks jaam. Kuulata võib seal kõnesid ja vaidlusi parlamendis otsast lõpuni, kuulsamate õpetajate jutlusi, bõrseteateid, turuhindu ja ilma-ettekuulutusi, mis põllumeestele iseäranis tähtsad ja mispärast ka õige suur protsent põllumeestest, farmeritest, endale vastuvõttejaamad on muretsenud. Kõige enam on broadcasting P.-Ameerikas edenenud, rahva tarbeks muutunud ja endale kindla tarvitajaringi leidnud. Euroopas võttis broadcasting alguse Inglismaal ja on nüüd pea üle kogu kontinendi laiali lagunenud. Prantsusmaa, Helveetsia, Belgia, Hollandi, Daani, Tsheho-Slovakkia omavad kõik saatejaamu broadcastingi jaoks. Raskete majandusliste olude peale vaatamata on ka Saksamaal varsti juba pool aastat broadcasting rahvale tarvitamiseks vabastatud. Venemaa, Poola, Leedu ehitavad juba saatejaamu. Lätis käiakse võimudele peale broadcastingit rahva tarvituseks vabaks anda. Ainult meil pole seni veel ühtki tähtsamat sammu selles sihis astunud. Millest see oleneb, selle peale on raske vastata. Igatahes on selles süüdi mitmed asjaolud. Esiteks langeb katsetaja raske karistuse alla ja sellepärast ei leidu meil broadcastingi harrastajaid praktikante, teise sõnaga, vastuvõttejaama omanikke. Teiseks pole ajakirjandus, mis uuenduse läbiviimise soovitamise juures määratu tähtsat osa etendab, veel broadcastingit tutvustanud. Mujal riikides lagunes broadcasting just selle tõttu nii kiirelt laiali, et ajakirjandus tema tutvustamiseks appi tuli. Ka praegu Saksamaal, kus broadcasting tärkamas, leiame pea igas ajakirjas osa, mis broadcastingi tutvustamisele on pühendatud, ja selle mõjul tunneb kogu Saksa rahvas määratud huvi raadioala vastu, mis meile igal pool vastu peegeldub. Muidugi on peale selle veel igal pool eriajakirju, mis broadcastingi tehnilist külge valgustavad, asjaarmastajaid kõige uuemate saavutustega tutvustavad ja igasuguseid näpunäiteid pakuvad.

Need oleksid kaks peapõhjüst, miks meie raadioalal teiste kultuurriikide kõrval ei saa seista. Kuid mõlemad on tühised takistused; läheb ainult vähe ettevõtlikkust vaja, et neist üle saada.

Nüüd veel üks küsimus võimudele: miks on raadiotelefoni tarvitamine nii ränga karistusega keelatud? Missuguseid kuritarvitusi tahetakse sellega ära hoida? Otsekohe naljana näib keeld ja tingimine elektriijaamale (kellele vastuvõttejaama ülesseadmiseks luba anti) sõjaväe kõnesid mitte pealt kuulata. Kas sõjavägi an-

uab oma telegrammid, mida saladuses peab hoiatama siis shifreerimata? Meie amatöör neid teateid ei tohi kuulata. On see keeld ka maksev raadio vastuvõtetejaamade kohta 200 klm. meist eemal. traataia taga? Ma arvan, et siin on motiveerimatu vana Vene seadusega tegemist, mis sõja ajast pärit ja seega iganenud. Kes tõesti raadiotelefoni kurjalt tarvitada tahab, seda ei kohuta ka määratud karistused. Karistust kardavad vahest ainult need, kes asja enese vastu huvi tundes temaga lõbuks, muu maa-

raalse seadusega korraldaksid ja sellega meie võimaluse annaksid teistele rahvastele järele töötata. Muidugi oleks kiirele arenemisele kõige soodsamaks tingimiseks broadcastingi täiesti vabaks andmine, kuid sealjuures on nii mõndagi, mis seda mitte üsna soovitatavaks ei tee. Nagu Ameerika kogemustest näha võib, on võimalik, et jaamad teineteist segama hakkavad ja sellega üldisest broadcastingi headusest palju kaduma läheb. See käiks kõige pealt saatejaamade kohta. Meil seda küll suurt karta ei ole.

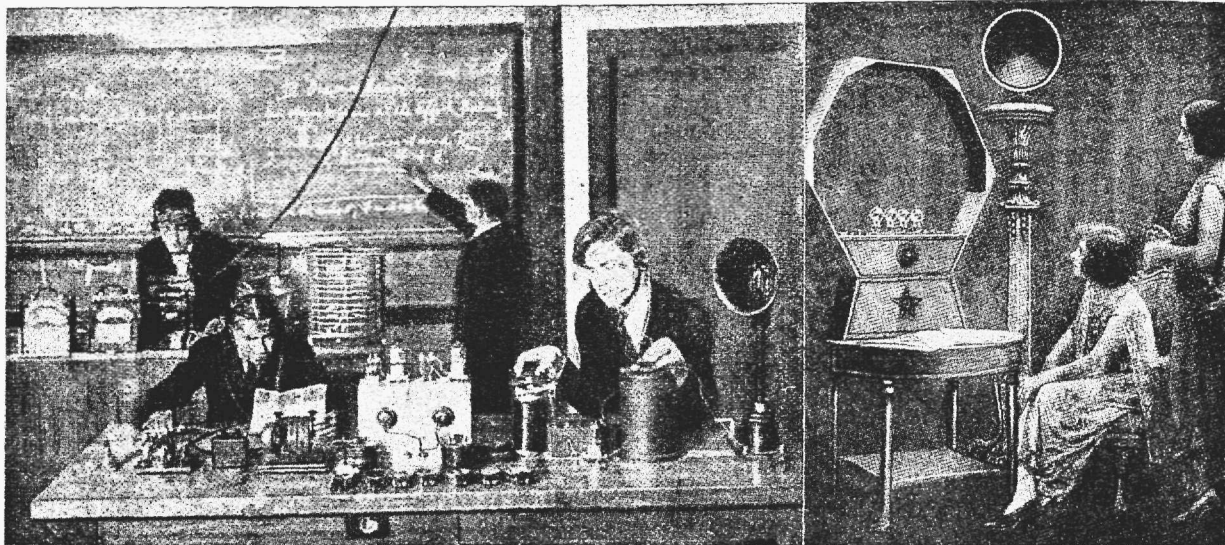

Raadio abi merel: 1913. a. 9. okt. läks merel aurik „Volturno“ põlema ja saatis raadio teel appihüüde-signaali igale poole. 10 aurikut ruttasid appi ja päästsid 521 inimest kindlast surmast. 136 reisijat, kes merde hüppanud või päästepaatidesse läinud, hukkusid.

ilmaga kontaktis olemiseks ja teaduse omandamiseks tahaksid tegemist teha. Võib olla, et see võimudele liig etteheitvalt öeldud, sest seni ei ole veel väljaspool ametiasutustele nõudmisi tulnud raadiot või broadcastingit korraldada seadusega, ja oma algatusel pole seda tegema ehk sellepärast hakatud, et teda veel liig varajaseks loetakse.

Igatahes raadioamatööride (nii nimetatakse igal pool asjaarmastajaid raadioalal) ülesanne oleks nüüd ajakirjanduse läbi võimudele peale käia, et nad broadcastingit „humaanse“ libe-

sest mõjukas saatejaam on juba väga kallis lõbu ja neid võiks alguses ainult mõni üksik tekkida, nii et see põhjus kõige kaaluvam ei ole. Siiski võib soovitamaks pidada lütsentsi süsteemi, kuid siin peaksin hoiatama, et lütsentsi saamist ei raskendataks ja maks mitte liig suureks ei määrataks, seda silmas pidades, et meie raadioamatöörid suuremalt jaolt kooliõpilased ehk üliõpilased saaksid olema, kellel rahaline külg eksperimenteerimisel nii kui nii raskusi võib tekitada. Kõrge lütsentsimaksu määramisega tõmbaksime nii mõnelegi edaspidisele tegevusele

Raadiokooli katsete-klass.

Raadio-telefon balli saalis.

kriipsu ja halvaksime sellega broadcastingi arenemist. Kõige ratsionaalsem oleks, kui maksumüüsimus asjaarmastajatele arutamiseks antaks, sest nagu ette näha, jäävad saatejaama kui ka vastuvõttestaamade kulud kõik nende enda kanda. Riik nii kui nii ei või sel puhul suuremate tulude peale loota ja soovitamam oleks, kui ta need mõni tuhat marka tulusid raadiotehnika edendamisele meie maal ohverdaks ja meie seega uhkelt teiste Euroopa riikide kõrvale võiksimine astuda, nagu meil seni on korda läinud oma eralennuasjandusega väärilisele kohale teiste kõrvale asuda.

Samuti ei tohiks ka nende raadioartiklite peale, mida siin pole võimalik valmistada, liig suurt tolli määrata. See käiks üksikute osade kohta, kuna valmis aparate ei olegi nii väga soovitatav importeerida. Kasulikum igas mõttes on aparate ise konstrueerida, selle läbi võime häid raadiotehnikerisid saada, kes isegi uuedusi võiksid pakkuda.

Minu ettepanek oleks peajoonetes järgmine:

Saate- kui ka vastuvõttestaamade omandamine ja nendega opereerimine käib riiklise kontrolli alla. Riik võiks seda õigust kontsessiooni näol mingisugusele ettevõttele edasi anda. Valve- või kontrollasutusest (kas riiklisest või eraasutusest) antakse väikese tasu eest, mitte rohkem kui ütleme mootorratta maksu eest, raadioamatöörile opereerimisluba. Valve- või kontrollasutuse kohuseks on valvata, et amatöörid oma saatejaamadega suurjaamu ei segaks, pikal lainel antud riiklisi teateid vastu ei võtaks, õhuvõrkudega ametiasutuste ja kaaskodanikkudega pahandusi ei tekitaks jne. Liigemalt sellesse küsimusse tungida ei arva ma

veel kohaseks. Ma pean veel õigeks ja loomulikuks raadioseaduse väljatöötamisel ka raadioamatööride soove silmas pidada.

Igatahes tuleb kõik teha, et ka meie raadioamatöör julgelt pead tõsta võiks, et meil broadcasting kõige laiemates hulkades maad võtaks, et ka meie sellest osa saaksime, mida kultuurrahvad head ja kasulikku pakuvad. See oleks esimene raadioamatööri hüüd valitsuse poole, temale vastu tulla seadusega, mis käsi ega mõtteid ei seoks, mis oma vabameelsuse poolest aitaks teistele kiiremalt järele jõuda. Ka meie peame kultuuri edusamme mõistma vääriliselt hinnata ja kasutada.

Eelpool olevad read olid juba paberil, kui rõõmustav ja lootustandev teade tuli, et raadioseaduse kava on posti-peavalitsuse poolt teedeministriumile esitatud. Selle järele oleksin pidanud mõned read kustutama, kuid arvan siiski neid jätta, sest loodan, et nii paremini raadioamatööri, kelle sekka ka iseenmast tahan lugeda,

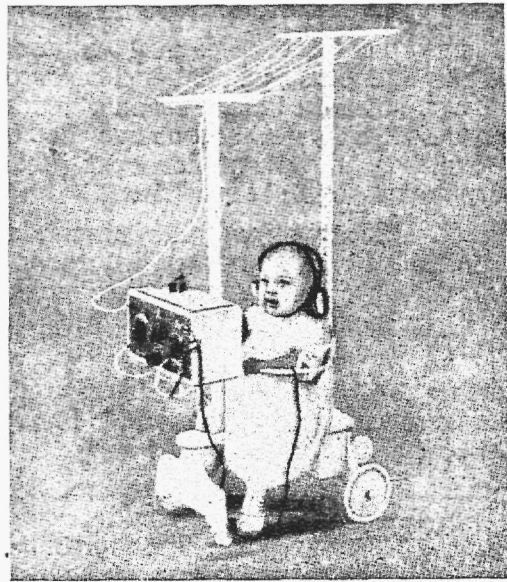

New-Yorkis kuulatakse presidendi kõnet Valges majas (Washingtonis).

Raadio-telefon indiaanlaste telgis.

mõtteid ja soove enne broadcastingi kindlat seaduslikku reguleerimist väljendan. Peale selle oleks ta veel väikeseks meeleavalduseks, mida viimasel minutil enne seaduse vastuvõtmist (loodan, et see varsti sünnib) võiks arvesse võtta, see tähendab, kui üldse raadioamatööridele tahetakse vastu tulla. Meie, raadioamatöörid, julgeme siiski loota, et meid ei ignoree-

Ameerikas!

rita, et ka meie võiksime suure tüli ja vaevata broadcastingit harrastada.

Kuid saame näha.

K. M. Freiberg.

KIRJANDUS.

NOOR-EESTI ALMANAK¹⁾ 1924.

NOOR-EESTI KIRJASTUS TARTUS 1924.

Noor-Eesti oli oma algupäevil paarikümne aasta eest kirjandus, nüüd on ta kirjastus. Kirjanikkude rühma firma on kirjastuse firmaks saanud, kes aga kiiduvääriliselt häid kirjanduslisi traditsioone püüab säilitada.

Käesolev „Almanak“ sisaldab peaaesjalikult väljavõtteid Noor-Eesti kirjastusel ilmunud teostest. Noor-eestlaste Suitsi, Tuglase, Tammsaare j. t. kõrval esinevad Marta Lepp, R. Roht, J. Albrecht, O. Rootsmann, peale selle veel

Raadio-telefon haigetele ajaviiteks.

¹⁾ Almanak on, nagu sõnaraamatud seletavad, Araabia keelest võetud ja tähendab umbes aastaraamatut.

soomlane A. Kallas ja venelane A. Tshchhov. Nii saame „Almanakki“ lugedes ülevaatliku pildi Noor-Eesti soolidist kirjastusest ja elustame mälestusi paarikümne aasta eest julgesti tõstetud noorte kirjanduslise lipu ümber kogunud kirjanikkude-rühma võitlus- ja võiduhimulisest esinemisest.

Noor-Eesti kirjanduslist tervikut on meil karakteriseerida katsutud, aga erapooletu, tõsine, põhjalik kirjatöö puudub sellest. Vanadel on raske teda küllalt heatahtlikult hinnata ja uurida, nooremad, kes ise selle lipu all võidelnud, ei suudaks vist veel küllalt objektiivsed olla. Ka soomlane Aino Kallas ei ole noor-eestlasi kuigi objektiivselt vaadelda suutnud. Kui kirjanduslist nähtust iseloomustas ta siiski Noor-Eestit järgmise lausega kaunis trehvavalt:

„Noor-Eesti on toonud Eesti vaimlisse ellu hulga uusi kultuuriaineid, esteetilist kultuuri, jah, esteetilise küsimuse üldse. Ta on pooldanud kunsti ja kirjanduse vabadust ning õiguslust kunsti enese pärast... Ta on mobiliseerinud keeles seni peaaegu tarvitamatud taga-

vara jõud, murded. Midagi hoopis uut, uusi aateid, uusi vaatlemisviise, uusi väljavaateid maailmakirjanduse seisukohalt pole Noor-Eesti loonud ega võinudki luua. See on pigemini olnud nende viljarikaste aatevoolude ületoomine Eesti oludesse, mis mujal Euroopas juba uusi kultuuriväärtusi olid suutnud luua."

See on karakteristika, mille sarnase annab Noor-Eestile ka Kampmann ja Jürgenstein. Aga selle voolu ühiskondlis-hingeeluline tekkimislugu kui ka tema mõju ulatuse piiritlemine ootab alles põhjalikku ja objektiivset uurijat.

Uute kirjandusliste kogunähtuste vaatlemisel pannakse enamasti tähele ainult loojaid ja peetakse neid uute voolude tekitajaks.

Unustatakse täiesti kirjanduse tarvitaja, lugeja. See on aga samasuur eksitus kui väljapaistvaid revolutsioonitegelasi revolutsiooni loojaks, tema väljakutsujaiks, sünnitajaiks ja tekitajaiks pidada, sügavad muutused rahva hingeelus aga arvestamata jätta, mis iga revolutsiooni eeltingimuseks on. Kahtlemata on isikul, individualiteedil, väljapaistval andel igal ajal suur tähtsus, aga kõlapind rahva hingeelus, nõue uue järele, ei või puududa, et muutus võiks sündida.

Rahvas oma õlgadel (piltlikult kõneledes) kannab uut voolu, aitab tema võidule, kord kiiremini, kord aeglasemalt, kord lõpule viies, kord poolele teele jättes. Kui „aeg täis“, siis võib uus vool tekkida, see ei ole üksikute teha.

Noor-Eestigi nähtuse vaatlemisel tuleks sügavamale rahva, vähemalt ühe osa rahva, hingeellu laskuda, et opositsioonilisema, nõudli-

kuma, euroopalikuma, kultuurilisema kirjanduse ja kunsti tarvidust leida. See tarvidus oli olemas esiotsa võrdlemisi piiratud ringkonnas, aga kasvas ja levis, pikkamisi, järjekindlalt. Ühtlasi leiti Noor-Eesti stiilikultuse ja estetiismi piirid varsti kitsad olevat.

Teatud ajajärgu kunsti stiili võib sisemiseks, hingeliseks paratamatuseks pidada. Kunst ja kirjandus on alati ajavaimu kõige tundelikumad väljendajad, baromeetrid, seismograafid. Inimese ühiskondlised suhted, tema suhted välisilma vastu, tema töekspidamised, hindamised ja salajamad tulevikuigatsused, tema tunde-elulainetused — kõik see leiab täielikuma väljenduse kirjanduses ja kunstis. Võidakse öelda: kirjanik ja kunstnik väljendavad iseennast, aga mitte rahvast.

Jätkem see loova vaimu isoleerimine pinnast, millel ta elab. Muidugi võib loova vaimu toit mõnikord ka eemalt tulla, importeeritud olla.

Ajavaim kajastus Noor-Eestis väga kuuldavalt, kuigi see ainult E e s t i ajavaim ei olnud. Noored kirjanikud püüdsid juba õhust kaugeid laineid, nagu peenetundelised raadiojaamad ja kajastasid kultuurirahvaste aateid.

Rahva ühe osa hinges oli aga teadvusetult uus vormitahe tekkimas ja see väljendus nooremais kirjanikes. Need ei jäänud aga enam teadvusetult loomistungile andujaiks, vaid püüdsid uue vormi kohta teadvusele jõuda.

On teadvusliselt ja teadvusetalt meistritöid ja käperdise (Machwerke) loodud. Teadvusest kui tegurist kunstilise loomingu juures mõni teine kord.

Ed. H.

MUULI PIDALITÕBISTE VARJUPAIK.

Dr. H. NORMANN.

Tartu linna lähedal, Ilmatsalu tee ääres vanade puude varjus, ümbritsetud madalast puuaiast, asub väike rõduga maja. See on Muuli pidalitõbiste varjupaik, mille asutamine juba läinud aastasaja lõppaastatesse ulatub.

„Neue Dörptsche Zeitung“, üks tolleaja Tartu mõduandvamatest lehtedest, avaldas 1891. aastal oma numbris 8. märtsist mitme aadelisoost daami allkirjadega varustatud üleskutse, milles paluti kodanikke leprosooriumi heaks, mida lähemas tulevikus avada katseti, rahasummasid ja kõiksugu tarbeasju, iseäranis aga ihu- ning voodipesu annetada. Mõni nädal hiljem teataski sama leht, et toimetuse kaudu pidalitõbiste varjupaiga heaks teadmata isiku poolt rubla kingitud. Sellest ajast peale hakkas ikka enam ja enam annetusi kokku tulema, nii et juba pea leprosooriumi mõtte teostamisele võis asuda.

Kuid ei tohi unustada siin isikut, keda Muuli pidalitõbiste variupaiga vaimliseks asutajaks

pidada tuleb. See oli Tartu ülikooli kirurgia professor dr. Eduard v. Wahl, kelle auks hiljem Muuli leprosooriumi ees kivine mälestusplaat üles seatud. Tema oli esimene, kes lepra laialilagunemise hädadohtu rahva seas rõhutas, kuigi ka teised teadusmehed juba enne teda sellele raskele haigusele oma tähelepanu olid pühendanud. Ka näitas prof. Wahl esimesena, et lepra üleandmise teel inimeselt inimesele laiali laguneb.

Kuid see polnud veel kõik. Ta võttis ka leprosooriumi asutamise küsimuse päevakorrale ning hakkas selle mõtte teostamiseks agaralt rahaannetusi korjama. Kahjuks ei saanud prof. Wahl oma mõtte elluviimist näha: halastamatu surm kustutas ta nime pea elavate nimekirjast.

Tema surma järele astusid varsti kaksteist tolleaja tähtsamat tegelast Alatskivi paruni Arved v. Nolcken'i juhatusel kokku ning asutasid „Pidalitõve vastu võitlemise seltsi“.

Muuli pidalitõbiste varjupaik.

Foto Lomp.

Muuli pidalitõbiste varjupaiga köök.
Seisavad halattides õde M. Kaelas (vasakul) ja pr. dr. A. Lind-Lik (paremal, ukse juures.)

Foto Lomp.

mille põhikirja siseministeerium ka 23. märtsil 1891. aastal kinnitas. Raha oli selleks ajaks juba 4100 rubla kogutud.

Sama aasta suvel üüris nimetatud selts Tartu lähedal asuva Muuli talu hooned, seadis nad rutuliselt korda, kusjuures mõned vähemad parandused tulid ette võtta. Õige pea olid ka sisemised korraldused lõpule viidud, tarvilik arv voodid, riideid ning pesu muretsetud ja sellega võimalus antud 17 pidalitõbisele varjupaika pakkuda.

Nii avati nimetatud seltsi esimene leprosoorium Eestis.

25. septembril 1891. aastal asus Muulile esimene leprahaige elama, kes ühtlasi ka majahoidja kohused oma peale võttis, ja aasta lõpul oli noor asutus juba 14 haigele varjupaigaks saanud.

1892. aastal tuli leprosooriumi 23 haiget juure: neist suri 5, viidi üle 10, varjupaigast lahkus kaheksa, ja 1. jaanuaril 1893. aastal oli haigete arv jälle 14 peale seisma jäänud.

Esimeseks Muuli varjupaiga arstiks sai dr.

Gerlach. Kuid viimane lahkus õige pea Tartust ja ühes sellega ka oma kohalt. Tema asemele sai prof. K. Dehio assistent dr. Heinrich Koppel, praegune Tartu ülikooli sisehaiguste professor ja rektor, kes Muuli arstina kuni Vene revolutsioonini töötas.

Neil segaseil päevil viidi haiged Tarvastu leprosooriumi üle ning Muuli asutus jäi tühjaks. Näis, nagu oleks nimetatud varjupaik sellega jäädavalt hingusele läinud. Kuid muutusid ajad ning Eesti riigi rajamise päevist saidik oma Muuli leprosoorium veel laiema tähtsuse, kuna ta Tartu ülikooli naha- ja suguhaiguste polikliiniku osakonnana prof. dr. A. Paldrock'i juhatusel töötama hakkas ning täieliseks õppeasutuseks ümber kujundati. Seega oli prof. Paldrock'ile õigus antud ka teistest lepra-varjupaikadest huvitavaid juhuseid Muulile koondada, et neid nii õppetegevuseks kui ka teaduslikuks tööks kasutada.

Mitme aasta jooksul on prof. Paldrock Muulil rohkeid katseid söehappelumega toime

pannud, mis ka häid tagajärgi annud, nii et mõni nädal tagasi esimest viit haiget tervishoiu peavalitsuse poolt nimetatud sellekohase komisjoni kaudu juba leprosooriumist välja kirjutada võidi. Kuid söehappelumega ravitsemisest ning selle tagajärgedest teine kord.

Käesoleval ajal võimaldab Muuli asutus 16 haigele ulualust. Leprosooriumi arstiks on Tartu ülikooli dermatoloogia polikliiniku noorem assistent proua dr. A. Lind-Lik, halastaja-õeks — M. K a e l a s, kes eraldi ühes kõrvalhoones elab ja ühtlasi ka majaema kohuseid täidab ning korra ja sisemise elu järele valvab.

Ülalpidamise saavad haiged riigi poolt, kuna sisemised tööd nende eneste vahel jaotatud on. Naised õmblevad, pesevad pesu, keedavad sööki, hoiavad ruumid puhtad, kuna meeste hooleks väline töö on jäetud, nagu puulõhkumine, veetoomine, saunakütmine. Vahepeal valmistavad meeshaiged pastlaid ja teisi jalanoosiid, teevad puutööd.

Sööki valmistavad naishaiged järgimööda, igaüks ühe kuu jooksul. Kokk, samuti ka pesupesijad saavad väikese rahalise tasu. Toidu-

ainete väljaandmist toimetab õde, ikka ühe haige juuresolekul, kes teiste haigete poolt seksvalitud ning iseäralise usalduse osaliseks saanud.

Leprosooriumi kõrval asub väike aed, kus igal haigel oma lapike maad, mida ta ise oma kätega harib. Ja kui hea meel on nii mõnelgi sügisel lõigata oma vaeva vilja! Ei puudu selles aiakeses ka iseistutatud viljapuud ja marjapõõsad, mis haigetele tõsist rõõmu valmistavad.

Leprosoorium ise on puhas, eeskujulik. Toad kõik värvitud, samuti põrandad, igal pool korralikud raudvoodid. Aknad on eesriietega varustatud ning lilledega kaunistatud. Mehed elavad ühel pool, naised — teisel, ainult söögituba on ühine, ka puhas, avar, sööginõud kõik alumiiniumist, hästi hoitud.

Varjupaiga teisel korral asub töötuba puutööstuse jaoks, üksik tuba raskemate haigete naiste jaoks ning arstide tuba. Leprosooriumi juures asub veel oma pesuköök ja oma saun.

Haigete meelelahutuseks ja edasiharimise otstarbeks on varjupaiga juures ka väike raamatukogu asutatud, mis ainult annetatud raa-

Muuli pidalitöbiste varjupaik. Haiged lõunasöögil.

Foto Lomp.

Muuli pidalitõbiste varjupaik. Naiste-tuba.

Foto Lomp.

matutest koosneb, kuid mis hädasti veel rohkem seltskonna abi ning toetust tarvitab. Muulile käib ka ajaleht, nimelt kohalik „Postimees“. Ei tohi unustada, et ka haigete usulise elu eest varjupaiga juhatuse poolt hoolitsetud on, kuna linna misjonäär sageli seal käib vabatahtlikult palvetunde pidamas.

Möödunud jõulupühadeks oli Muulil kena jõulupuu korraldatud hulga iluasjade ning küünaldega. Ka polnud paremad suupisted unustatud, kuna haiged ise olid otsustanud aasta vältusel vähemaga läbi ajada, et jõulu-

deks siis võimalust saada rikkalikuma laua-taha istuda, kus ka pühadevorstid ning piparkoogid ei puuduks.

Üldiselt avaldab Muuli leprosoorium kodust muljet. Haigete tuju on hea, elu läheb rahulikult oma rada, kuna igatühe hinges lootus on virgunud prof. A. Paldrock'i katsete läbi saavutatud arstimisviisi kaudu terveks saada. Ja see lootus kujuneb ikka suuremaks, kuna haiged ise tõendavad, et nad end tervematena tunnevad, kui enne leprosooriumi tulekut. On ju, nagu eelpool tähendatud, juba viis neist koju lastud ja omastele tagasi antud.

VANA KARJANE.

HERBERT EULENBERGI novell. Tõlk J. K.

Laia jõe ääres, mis juba laisalt ja väsinult oma veed aegamööda läbi maa mere poole veeretab, valvas ta oma karja. Oma loomi karjatades oli ta vanaks ja kõveraks jäänud. Kust ta tulnud ja kes talle elu annud, seda ei

teadnud ta. Talumees oli ta talvisel hommikul lauda tagant leidnud, musta rätikusse mässitult, külma pärast nutvana. Arvatavasti oli ta mõne vallalise teenijatüdruku laps, kes temast üldse tahtis lahti saada. Seda juhtus sagedasti

ja sellepärast ei imestanud keegi tema ime-liku leiu üle. Talumees viis karjuva tüki inimliha urisedes sooja talli. Karjamees kasvatas last lehmapiimaga. Oma kümmanda eluaastani elas ta ja oli abiks tallis. Tundis ainult loomi ja karjameest, kellega ta magas ja kes vaid kümme sõna võis rääkida. Need olid: piim, lüpsma, udar, sõnnik, õled, luud, heinad, vesi, poegima ja talupoeg.

Nii kasvas ta lauda õhus üles. Kümneaastasena võis ta just üle ukse välja vaadata. Seal silmas teda talupoeg, kes ta ammu unustanud oli. Ja et ta väikese kasvuga ja kõhetu oli, otsustas talumees temast karjase teha. Hanedega pidi ta algama. Alles aastate pärast usaldati tema hooleks lambad. Koolis, kus ta enne lõunat kartlikult nurgas kõige viimastel ja pimedamatel pinkidel seina ääres istus, ei õppinud ta peaaegu midagi, sest et kooliõpetaja temaga end vaevata ei tahtnud. Ta ei osanud kirjutada, luges vaevaga. Ja selle vähesegi, mis teadusest tema pähe kuidagi tee oli leidnud, unustas ta pea. Tal ei läinud seda oma loomade juures ka sugugi tarvis. Üldse oli ta hirmus inimkartlik. Oma lammaste ja koeratega sai ta aga mingi teaduseta läbi. Ning hääled ja helid, mida nad kuulasid, polnud üheltki koolilt ega inimeselt õpitud.

Ainult tema loomad mõistsid teda, kui ta pikale visklabidale toetudes neile midagi hüüdis või mullakomakaga viskas. Meelsamini oli ta nendega täiesti üksi väljas karjamaal, laia jõe ääres ja vaatas oma vesihallide silmadega rahulikult pealt, kuis nad midagi muud ei teinud, kui sõid hommikust õhtuni. Ja need olid tema meelest ilusamad päevad ja ööd, kui ta hämaruse saabudes välja karjaaeda võis iäada ja oma karjasevankris, eksitamatult inimestest, üksi laial lagendikul magada. Seal lebas ta nelja musta laua vahel kahel rattal, nagu rippuvus puusärgis kõrge taeva all, kus tähed tema üle sirasid. Väljas, vankri külge seotult, magasid erksad koerad tema jalgade juures ja ulusid juba siis, kui penikoorma kauguselt mõni elav olevus karjamaale lähenes.

Nii kaua, kui ilm lubas, jäi ta välja loodusesse oma lammastega. Kui sügisel esimene külm ja udu tuli, jäi ta kurvaks. Sest nüüd pidi ta oma loomad vara õhtul lauta ajama ja selle juures kohtas ta pahatihti mõnda inimest. Ja ta pidi laudas õlgedel karjamehe kõrval magama. Kuigi see ainult kümme sõna rääkida võis ja nad sellepärast teineteisele tummalt otsa vahetisid, oli siiski väljas karjamaal palju ilusam ja rahulikum, kus ühtki inimest ei olnud. Ka ei tarvitsenud ta sealt pühapäeva hommikuti kiriku ja inimeste hulka minna, nagu talvel, kui ta majas magas. Siis läks ta üsna vara, enne

kui ükski inimhing seal oli, kiriku ja põlvitas külgnise altari ees, kus kuldkoelises siidkleidikeses nukk, kroonike peas, laps Jeesus, seisis. Selle ees seisis ta pärani avatud säravail silmil nii kaua, kui messe kestis. Ta ei pannud ühtki inimest enese ümber tähele, ta ei vaadanud kordagi preestri poole ega kuulanud sõnagi jumalateenistusest. Tema silmad olid kogu kiriku aja jumalikku, kirjultriietatud, kroonitud nukku klaasi taga kinnitud, milles kõik pühalikkus, nagu ta seda enesele võis ette kujutada, oli koondunud. Ja kui kirik jälle tühjaks ja vaikseks jäi, oli tema viimane, kes lahkus, peale seda, kui ta veel pilgu hiilgava, kummalise olevuse poole klaasi taga oli saanud, ning läks siis mahalöödud silmil ruttu madalasse sooja lauta auravate loomade juure, kellel üldse pühapäevast aimu polnud.

Kui päevad jälle pikemaks läksid, läks ka tema hinges aegamööda valgemaks. Ja kevadel, kui ta jälle kauemat aega väljas jõe ääres luhal, mis oma esimeses roheluses päikese käes säras, võis viibida, näis tema ühes lilledega hõiskavat. Siis paisus jälle tema rind, — rõõmuhõiskeit polnud loodus tema suhu pannud, — ja ta ahmis täiel sõõmul nagu koeradki enesse karget lõhna, mis ümberringi ärkavast maapinnast nagu soojast voodist hommikul hoovas. Tema ümber noppisid lambad vaikselt mõnutesedes esimesi rohukõrrekesi ja lasid oma villa maikuu niitmispäevaks sooja päikese käes kasvada. Ja ta seisis liikumatult nagu kuju, oma pikale karjasekepile toetudes, oma rohelises kokkutõmmatud mantlis keset seda kirju peret, kes tema ümber hääletult keerles. Vahete-vahel tõstis mõni lammas oma heasüdamlise, terava nina maast ja määgis rõõmuhüüdu taeva poole. Või paar lindu liugles õhus, istus hooletult loomade turjale ja nokkis midagi, hüppas ühelt lambalt teisele ja vurises siis läbi õhu kaugele, nagu mustad paberitükikesed tuules lehvides. Kui õhtu saabus ja taevas lagendiku kohal valguse kaotas, vilistas ta koeri, kes kivistunutena tema jalgade juures puhkasid, ja siis ajasid nad kolmekesi karja jõe ääre, et loomad enne magamaminekut värsket vett iooksid.

Ühel kevadisel õhtul, kui päike nii punasena, nagu kunagi enne, loojenes ja meie karjane „hai!“ ja „ouh! ouh!“ ja teiste loomade häältega karja iöele ajas, nägi ta korraga mõlemat koera, kes paari karjast kõrvale eksinud lammas jälle teiste juure tagasi ajasid, millegi ees seisatavat ja kõvasti haukuvat. Ta läks lähemale, kene löömiseks käes, sest ta uskus, et pajude taga, kus nad seisis, mõni kärp või mutt välja lipsab. Aga kui ta lähemale astus, nägi ta liivas paju taga midagi lebavat, mida

ta ilmaski polnud näinud; surnud naise keha, mille arvatavasti jõgi siia kannud. Ta oli vähe riietatud, käsivarred läikisid valgetena, nirisevast kehakattest katmatult.

Paari liigutusega kooris vanake ta riidest täiesti lahti. Ja nõrgameelne õnnis naeratus libises üle tema tuima näo. Surnu polnud suur, kuid õige noor. Sest tema rinnad olid üsna väikesed ja puusad veel nii kitsad, nagu mõne poisikese omad. Ka ei võinud ta veel kaua vees olla sejsnud, sest keha ei olnud veel tursunud, ainult suust nirises vähe vett murumättale, kus ta pea puhkas. Näis, nagu oleks jõgigi kaastundlik olnud, sest ta ei olnud tema ilu sugugi hävitada tahtnud. Sellepärast oli ta teda varsti maale uhtunud, et hävitamistööd teistele elementidele jätta. Juba oli paar kärbest tema kallale asunud ja jooksis abituil, katmatuul säärtel ringi. Karjane kummardus, et neid ära puhuda, sest iga teine puudutus näis talle lubamatu patt olevat.

Nüüd alles nägi ta, kui kahvatu uppunu oli! Sinised sooned valgel kaelal olid vähe tursunud. Ühest reiest ja meelekohalt nirises vähe verd, sest et vesi teda kivide vastu oli uhtunud. Ent veri oli üsna hele ja vedel, ennem valge kui punane. Silmad olid pool-avatud ja näisid nagu konnakarbi sisekülj. Ainult juuksed olid sasis ja kleepusid salgakaupa. Kaelas rippus peenike korallikett, mille külge rinnaehe kuldsete tähtedega oli kinnitatud; kes lugeda mõistis, oleks võinud lugeda: „Armastus võidab!“

Kust see alasti, õrn surnukeha tulnud, miks suur linn, mille halli suitsu päeval, mille punast sära õhtul üsna kaugel silmapiiril näha võis, teda enesest välja oli tõuganud, mis seda väikest naist, pool last, vaevalt ilma ellu astunud, inimestest põgenema oli sundinud, kõik need küsimused olid meie karjasele tundmatud. Ning et ta selle surnukeha jälle ära andma pidi, et võõrad inimesed teda vaadelda ja ära tunda ning tema päritolu ja eluloo kindlaks võiksid teha, seda ei võinud ta mõteldagi. Ta ei mõtelnud isegi selle peale, kas see naine vabatahtlikult või vägivaldselt oma ilusa valge keha vette oli heitnud. Kõik need mõtted olid temast üsna kaugel, ei oleks temale ilmiski pähe tulnud.

Temale oli ta varandus, mille ta leidnud, mis vaid temale kuulus, midagi sealt teisest, tundmatust ilmast, kuhu kirju siidi ja kuldsete paeltega õhitud nukk, laps Jeesus, kirikus klaasi taga kuulus. Ja ta tundis ainult üht, et ta selle kalliasja sellest teisest ilmast, mille jõgi talle toonud, kindlasse paika pidi toimetama, enne kui teised teda leidnud ja inimeste sekka oleksid viinud. Sellepärast riputas ta oma visklabida kotis üle õla ja kummardus

üsnä tasa üle surnukeha. Ühe käega tõstis ta tema põlvedest, teisega selja alt üles. Peen kannikese lõhn hoovas katmatust kehast, kui ta teda enese ja oma vanade, roheliseks läinud riiete vastu surus, lõhn, veel elav, ent juba raibe oma. Seal sündis midagi vana karjasega: ta peitis oma karvase, sasis habemega näo surnu valgele rinnale ja silitas teda oma kortsunud näo ja huultega. Ja nii viis ta teda enesega, tundes teda oma kätel, kuna koerad tema hüüde peale karja, kes vett juues laiali oli läinud, uuesti kokku ajasid. Sorus sabadega jooksid nad nüüd tema ees ning vaatasid vahete-vahel kartlikult oma isanda ja selle kummalise koorma poole, mida ta oma kätel kandis. Ainult lambad ei hoolinud temast, vaid läksid ühtelugu süües aegamööda oma karjaia poole.

Kui nad kohale olid jõudnud, aetas ta surnu vanale nārusele mantlile enese ette, sules lamaste-aiä ja heitis tema kõrvale pikali. Aeglaselt kerkis kuu, ning valge udu tõusis luhalt. Lambad seisid liikumatult üksteise kõrvale ja soendasid üksteist vastamisi. Nende kollased kasukad paistsid kuupaistel kuldsetena. Tähed sirasid selgelt kõrgel. Vahete-vahel vedas langev täht särava joone üle taeva ning kustus, ehk mõni lammaste häälitsetes poolunes ning vaatas oma kitsaste, uniste silmadega üle luha, mis ümberringi uttu mattus. Karjane vahtis üksisilmi ilusa, vaikiva, alasti naise valgele hästivormitud kehale, mis võõra tähena tema karjaaeda oli langenud. Kuu lasi ta valget, sinakat liha vosvorina öös hiilgada. Aegajalt julges ta surnu hiilgavat, lumivalget keha puudutada, üsna tasa, üsna aegamööda oma kareda, kange käega, mis ilmaski midagi nii pehmet ja siledat polnud tundnud. Aga ta ehmatas jääkülmuse pärast, mis surnust tema soojasse kätte üle andus. Ent jälle pidi ta neid kummalisi liikmeid puudutama ja tema peeneid kehavorme silitama. Koerad aga, keda ta oma vankri külge kinni oli sidunud, ulusid kogu öö, nagu oleksid nad haigeks jäänud.

Vastu hommikut tõusis tuul. Tulles mere ja jõe poolt, puhus ta tasa ja soojalt üle luha, karjaia ning üle lammaste villaste kasukate, nii et need ärkasid. Tähed kadusid üksteise järele. Taevast muutus halliks, roosaks, punaseks ning siis üsna aegamööda siniseks. Seal mattis karjane salaja nagu varanduseotsija oma ilusa leiu. Ta kaevas lameda, mitte sügava haua, vaatas veel kord ilusa naise valget surnukeha, mässis ta oma vanasse mantlisse ja riputas siis kätega tasa lahtise mulla tema üle. Siis kattis ta maa hoolikalt murumätastega, mis ta kaevamise juures kõrvale oli pildunud, nii et ühtki jälge enam märgata ei võidud.

Kuivanud mulla, mis üle oli jäänud, külvas ta laiali nagu tuha üle heinamaa. Siis seisatas ta hauakoha juures ja silitas vahetpidamata oma vanade, tuulest ja külmast kangeks jäänud kätega õrnalt üle õhukese, pehme muruvaiba, mis teda maetud varandusest lahutas. Ja talle tundus, nagu tunneks ta jälle õrna keha oma käte all, mis rohekaskollasel kuupaistel perlmutrina oli läikinud. Ja ta rõomustas jälle õhtu ja hämaruse üle, mil ta teda välja kaevata ja silitada võis.

Ta ei tahtnud oma kohalt sugugi enam lahkuda ja ei ajanud lambaid enam välja, vaid vaatles terve päeva kohta, kus surnu lamab, armunud pilgul ja silitas kätega üle muru. Koerad aga ulusid nii metsikult taeva poole, et päeval ükski lõoke lähedal üles tõusta ja sillerdada ei julenud. Õhtu eel tuli talumees seda teed mõelda. Ta nägi imestades, et lambad nälgaselt oma päid läbi aia upitasid, et kättesaadavaid heinakõrrekesi noppida. Selle juures määgisid nad haledalt ja lasid oma kahvatuid keeli paista. Ning nende kõrval ulusid koerad nagu palavikus. Talumees vaatas vana

karjast, kes omaette naeratas ja vahetpidamata peopesaga või käeseljaga õrnalt muru silitas. Ta mõtles eneses: „Sel on!“ kusjuures ta aimas, et vanake, nagu seda karjaste seas küllalt juhtunud, alalise üksilduse tõttu haigeks või nõdrameelseks on jäänud. Ta kutsus sulase enesega, võttis vanamehe ja paigutas ta vaestemaija.

Siin aga hakkasid teda teised vanakesed kartma, kui ta vaikides istus ja asju, mis talle ette juhtusid, alatas õnnelikul pilgul nagu armastaja vaatles ja õrnalt silitas. Nad astusid kõik ühiselt tema vastu, ja nii saadeti ta hullumaija, kus teda segamatult asju enese ümber silitada lastakse. Tundide kaupa võib ta nii akna või puust laua juures istuda, neid märjal pilgul vaadata ja oma värisevate kortsus kätega kõige õrnemalt silitada. See silitamine on igavene liigutus, mida ta väsimatult nagu masin, nii kaua, kui ta ärkvel on, oma kätega teha võib. Arst, kes tema eest hoolitseb, arvab, et ta elus liig vähe armastust on tunda saanud. Sellepärast on ta oma kõrge vanaduse tõttu parandamatu.

DAANI NÄITEKIRJANDUSE MEISTRID.

„Aole“ kirjutanud Daani kirjandusajalooiaane KJELD ELFELT (Kopenhaagenist).

Daani uuem dramaatiline kirjandus on näiteks Saksa sellele alale kuuluvaga võrreldes küllalt vaene; seda suurem ja tugevam on selle väärtusrikka teose mõju, mis 1923. a. talvel Kopenhaageni kuninglikus teatris esimest korda päevavalget nägi.

Ja imestus kasvab, kui kuuled, et näidendi kirjutanud on keegi alles tundmatu, kes korraga ülemaalise kuulsuse omanud, nagu seda on saavutanud Svend Borberg oma draamaga „Ei keegi“.

See „Ei keegi“ on psükoogiline probleem — sõda ja närviküsimus on ju seal küll tagapõhjaks — kes olen mina? ehk: mis olen mina? — valgustatud kellegi inimese, selgemini öeldud ilmasõja sõduri Victori, kannatustest.

Näidend on jagatud seitsmesse pilti, mille sisu lühidalt järgmine:

On õhtu Victori ärasõidu eel; näeme südamlikku jumalagajätku tema ja ta naise vahel.

Victor on täis tugevust, ta nagu särab elurõõmust ja intelligentisist, ta esildab mehe mõisteid üldse.

Naine (Eva) on ainult naine, väikese, pilkava naeruga kõigele, mis pole armastus.

Pildi haripunkti moodustab armastuse analüüsimine, mis imeilusasse kõnelusse paigu-

tatud: „Kes oled sina? ja kes olen mina? ja mis tähendab: armastada? Mina — ja sina... kas „mina“ ja „sina“? Mina — sina, kui imeilukud on sõnad! Kui öeldakse „mina“, siis täitub kops ja laieneb. Ja kui „sina“ öeldakse, siis surutakse mürgitatud õhk uuesti endast eemale. Kas pole tõsi: Mina — sina — sissehingamine — väljahingamine, kaks koguni teineteisele vastukäivat mõjuvust — ja siiski üheskoos: hingamine, elamine. Nii lahutamatult teineteisega seotud ja siiski: igavesed vastandid. Ja pole seal mingit lõppu, kui vaid surm. Ja siis juba on küll ükskõik, kas kops kauem täitub õhuga ehk kas kauem surutakse endast mürgitatud õhk — siis on küll ükskõik, kas enam „mina“ ehk „sina“ lakkab...“

Sõda, plahvatus, vigastab Victori näo, dünaamiit moonutab ta välimuse koguni teiseks; hääl muutub, juus langeb peast, teda pole võimalik ära tunda — ta on muutunud „ei kellekski“. Talle on kõik kaduma läinud, teda ei anta enam elule tagasi, ta on surmale määratud. Ta elab närvihaigete laatsaretis — tundmatuna — koos invaliidiga, kelles sõjaprobleem ja ühtlasi ka probleem: Jumal — sõda ja religioon on koondunud.

Halasta ja õde (loeb): „... tema aga

SVEND BORBERG'I DRAAMA „EI KEEGI“ KOPENHAAGENI KUNINGLIKUS TEATRIS.

Närvihaigete laatsaretis.

käristas kõik, millega teda seoti, ja, kiusatud kunjast vaimust, läks kõrbe (sõda?). Ja Önnistegija küsis: — Kuis nimetatakse sind? „Mu nimi on leegion.“

Victor: „Ei, mitte leegion, mitte enam leegion; seda oli me kord. Minu nimi on „ei keegi“.“

Halastaja õde: „Ettekujutus!“

Invaliid: „Kõik on ettekujutus. Ainult igavene elu — see on midagi tõesti olemasolevat. (Pärani silmil oma puujalga vahtides): See pole puu! Ja näe! Teie olete mulle puust kindad annud — kas ettekujutus? (Nutab)... Kas võite mulle mu jala tagasi anda igaveses elus?“

Halastaja õde: „Meie sünnime uuesti suurepärasemana kui olime“ — — —

Invaliid: „Mu jalg oli suurepärane küllalt. Jalg on, mida tagasi nõuan! Ei või ial midagi nii olla, nagu varem oli. On kõik igavesti ikka jälle teisiti.“

Siin toimub igivana heitlus inimsuse ja jumaluse vahel, millele liitub elu kohutavus: Victor tahab olla „mitte midagi“; teised, mitte ainult teiste inimeste, vaid ka teiste rahvuste hin-

ged, on leegion, ja sellest kasvab meeletu võitlus, võitlus inimeste vahel ja inimese võitlus Jumala vastu, igatahes jumalaidee.

Elu aga pöördub tagasi indiaalse Manu, Victori sõjaseltsimehe kujus. Ta meelitab teda väikeste sõnadega: Ja su naine? Miks ei taha sa tagasi minna ellu, oma naise juure? Siis kasvab Victori igatsus liig suureks, ta asub indiaalse (keda küll idamaa tarkuse ja stoitsismi kehastusena tuleb vaadelda) seltsis koduteele. Ta on jälle, vähemalt endale, Victoriks muutunud, naisele aga on ta vaid: sõdur, kes võitlusest väsinud. Ta jutustab oma surmast (teda on ju võimatu ära tunda!). Naise ükskõiksus, tema rõõm on talle piinaks. Ta on naisele enam kui surnud. „Ta on eemaldanud kõik jäljed, kõik jäljed minust,“ tunnistab ta lõpuks meelega. Naise seletusele, et ta temale mehe surmasõnumiga rõõmu teinud, kuna ju „igapäev, igapäev surnute nimekirju lugeda, igal ööl nagu painaja rõhumisest tekkinud kujutlusi, mis küll jälle sündida võiks, kannatada, on kole“ — vastab ta kõlatult: „ja, see on ju nii loomulik.“

Ta püüab naist võita inetu ei keegina. Kas see talle õnnestub? Ta suretab oma vana mi-

Victor ja indialane.

Frondil.

na; armukadeduse heitlus killustab ja käristab teda: kas armastab naine „ei kedagi“ ehk Victori? See võitlus kahe isiku vahel ühes ja samas inimeses avaldub järgmises häädes:

Victor: „... ja — ja. Ja kus ja kuidas — ja, ma tean küll, et ma seda kõike olen näinud, aga see polnud siiski sama. See on ju minu maja. — — Ja mis on see — —? (Peeglistse näidates). Kes on too? — Too liigub — too on inimene, on viirastus. Kes oled? Sõber või vaenlane? (Haarab oma sõjariista seinalt). Kas olen see mina? Ei! Nüüd tunnen teda, tema ta on, minu verivaenlane — tema, tema on see, kes mu naist himustab. Sina — ehk mina! Sina — ehk mina (ta laseb, peegel puruneb).“

Kui ta kolm korda enne, kui kukk on laulnud, Victori ja naise ära salgab, läheb talle kõik liig raskeks, ta surmab naise ja lahkub majast.

Temast on jälle ainult number saanud, ainult korraks oli ta hing veel leegioniks muutunud. — — —

Peale Svend Borbergi oleks Daani uuemate dramaatikeride hulgas veel nimetada Helge Rode oma lüürilis-epiliste näidenditega, mis traditsioonilist sisu kannavad ja on täis hinge-

lisi elamusi, nagu seda ainult lüüriker võib anda, nii näiteks rahvuslik näidend „Ema“, „Stefan Borg'i võitlused“ ja „Täiesti Jeruusalema mees...“ Traditsioonidele ehitab oma näidendid ka draamakirjanik Julius Magnusson ja juut Nathansen, kes meile häid karakternäidendid, nagu „Müüride vahel“, on andnud. — Siia juure kuulub veel mõningaid kirjanikke, kes sõjaelu on näitelavale toonud. Neist on kõige enam mõju saavutanud C a r l G a n d r u p oma satiiride ja komöödiatega, kuigi tema and vähe kindlusetu ja ta mõnikord maitsetusse kaldub. — — —

Neis ülalnimetatud näidendites on Daani teatri lootus ja tulevik. Nad kõik mõjuvad väikeste peeglitena, mis maailma tema pinnal puudutavad ja probleeme meile silmi ette seavad. Draama, nagu seda on Svend Borbergi oma, annab tulevikuks häid lootusi. Algajal, kes oma esimeses teoses on osanud väljendada Euroopa ja üldse inimkonna kannatusi, draamatikeril, kes meile säärase puhtajoonelise näo esildanud, võib küll suur tulevik ees olla — võib olla saavutades ehk tähtsuse, nagu Ibsen? Ja siis vististi algab ehk tõus lagunemisteele kaldunud teatrile?

POISSMEESTE KASARM.

J. PARIJÕGI.

Mina võtsin kelgu ja läksin poissmeeste kasarmust kartulikoori tooma. Seal jääb ühepuhku palju koori järele, sest kasarmumehed ei pea lehma ega siga. Aga meil on lehm-mullikas ja seapõrsas, ja neid on hea ette anda. Kojamees korjab koored kokku ja mina toon kelguga koju. Teised poisid käivad ka toomas. Kojamees on minu sõber, tema ise ütles, et on minu hea sõber. Ma viin temale vahest pudeliga kohvipiima; ema saadab.

Kui mina sinna sain, ei old kojameest kodu. Mina mõtlesin:

— Küll on vist number kuuendas.

Number kuuendas käis kojamees ühtelugu, sest seal olid kõige kangemad mehed. Kojamees ise ütles, et number kuuendas on pagana kanged mehed. Number kuuendas elaski see Pärtel, kes ilusti viiulit mängis. Tomberg elas ka seal, see oli kange riiumees. Ja Kask elas seal. Temal oli laulude klade ja palju neid „Elviira“ ja „Musta kapteni“ andeid. Ja teised olid ka kanged mehed.

Mina jätsin kelgu trepi kõrvale ja läksin kojameest otsima. Mina võisin numbrites ka käia. Need numbrid on niisukesed toad, kus töömehed elavad, muudkui number on uktsel; hakkab kohe ühest peale ja läheb sedasi siis edasi. Esiteks on pikk kolidor, et kui ühes otsas astud ehk kõnnid, siis lumiseb teises otsas ka ja läbi terve maja. Ja kui räägid, siis justkui kajaks igalt poolt vasta. Kivipõrand on. Sellest kolidorist lähevad ukсед igale poole tubadesse, need siis ongi numbrid. Teisel korral on niisama kolidor ja numbrid. Kojamehel on trepi kõrval erituba, sellel nummert ei ole.

Kui siis vabrikuvile käib, et — lõunale ehk õhtale, siis tulevad mehed kottadega ja puukingadega klõbinal üle silla kasarmusse. Siis on

kõik kohad kisa ja kõra täis, mehed hakkavad vanduma ja süüa tegema. Kui liha kõrbema hakkab, siis ütlevad:

— As-sa kurat!

Ei, seal kasarmus on ikka tore elu! Kui mina suureks saan ja tööl hakkkan käima, siis hakkkan ka siin kasarmus elama. Ja magama hakkkan kolmanda korra poludil. Muudkui roni aga üles ja maga, ehk kui magada ei taha, siis vaata poludi servalt alla ja aja teistega naljajuttu. Ega neil seal ole niisukesed sängid kui kodu, seal on kolmekordsed poludid. Ei, seal kasarmus on ikka tore elu!

Kui mina number kuuendasse läksin, siis oligi kojamees oma viinaankruga ja setvertnoi-pudeliga seal. Sest tema müüs salaja mees-tele viina.

Mehed olidki jo purjus ja vandusid ja porisesid justku parmud. Üks lubas nii kange mees olla ja nüüd talvel jökke suprema minna. Aga teine ütles:

— Ää ikka tee, vend, võta parem üks klõmakas!

See tähendas siis, et: võta viina!

Üks teine lubas viina võtta ja napsuklaasi ka ära süüa. Aga ta seda ära ei söönd. Aga mineval aastal on number kümnendas küll nii kange mees old, kes napsuklaasi ära sõi. Muudkui peab niisuke paks klaas olema, õhukest ei saa süüa, see torgib suu lõhki. Kojamees rääkis, et see on ikka päris tõsi lugu, et mineval jõulul tegi number kümnnes poissmeeste jõulupuu, et jõulupuu küljes ei old präänikud ja kompvekid, vaid küünlad ja viinapudelid, all ikka suuremad pudelid ja peal need sotkad. Siis sõigi see mees paksu viinaklaasi ära. Aga nüüd seda meest enam ei ole, läks tagasi Saaremaale.

Akna all istus Kask ja luges oma salmidekladet. Tema ei joo viina, loeb aga „Elviira“ ja „Musta kapteni“ andeid ja oma salmidekladet. Temal on kohe niisuke paks raamat, kus trükkij sees ei ole, muudkui tühjad lehed. Sinna kirjutavad üksipuha kes, kas tüdrukud ehk teised mehed salmid sisse, siis Kask loeb neid ja laulab. Selle nimi on siis salmide klade.

Nüüd tema laulis seda laulu:

— Mets kohiseb ja pilved jooksvad ruttu,

Üks neitsi istub kõrge kalda peal.

Ei keegi kuule tema kaebvat nuttu,

Ta üksi istub, nutab seal.

Seda laulu laulis tema tühtepuliku, aga vahest luges niisama. See oli ikka pikk laul, et neitsi hüppas vette ja oli kurb ja pani lapse kaldale maha. Aga need teised salmid mulle meele ei jäänd.

Aga Kask naakus igatühega, kellega kokku sai:

— Kas sul on õde? Kas sul on vend? Las kirjutab minu kladesse mõne salmi.

Temal oli neid salmisid jo küll ja küll, aga ikka tahtis rohkem saada. Üks salm oli salakirjaga, niisukesed konksud ja numbrid ja täpid. Tea kas oskab ise seda salakirja lugeda. Ükskord küsis minu käest ka, et kas mina ei teaks, kes kirjutaks temale ühe salmi.

Sealsamas kasarmus number kuuendas elas kõva riiumees Tomberg. See ikka vahest jõi viina, vahest oli viin maas. Seda meest ma vähe kartsin. Nüüd istus ta poludi serval, lõug pikal, ja suitsetas paberossi.

Kui mehed sedasi isekeskis ikka porisesid ja viina jõid, tuli korraga üks mees sisse ja ütles:

— Uräädnik tuleb! Uräädnik tuleb viina otsima.

Kui siis kohkusid mehed ära, et: mis nüüd saab? Sest kasarmus ei tohi viina juua ega müüa.

Üks ütles:

— No küll on kurat! Pane ankur poludi alla.

Aga kojamees ei pand, oli igaveses hädas ja ütles:

— Vai ta sealt kätte ei saa.

Üks teine ütles jälle:

— Viska aknast välja!

Siis jooksid ja hädaldasid kõik ega mõistnud midagi teha. Kõige rohkem sagas kojamees.

Aga siis tõusis Tomberg üles ja ütles:

— Mis sa jahid, anna siia!

Mina vaatasin, et mis ta nüüd selle viinaga teeb ja teised vaatasid ka. Aga Tomberg võt-

tis tühja veepange ja valas kõik viina ankrust ja pudelist sinna sisse. Ja mis järele jäi, selle valas toopi, aga toobi pani sinnasamasse pange kõrvale pingi peale. Ise ütles:

— No las nüüd uräädnik tuleb, kurat!

Mina mõtlesin, et Tomberg on rumal mees, et sealt leiab uräädnik jo kohe viina üles. Ankur ja pudel jäidki seina ääre maha.

Kui uräädnik sisse tuli, istus Tomberg jälle poludi serval ja hakkas kõvasti laulma, justkui ei oleks kedagi olnud:

— Kui mul antaks riigid

Nagu keisril on —

Siiski ma nad jätaks,

Võtaks ainult, Liisa, sind.

Mina mõtlesin, et see Tomberg on ikka pagana mees. Pärast küsisin kojamehe käest, et kui nüüd hall vanamees vai keski annaks Tombergile riigi, et kas tema siis ikka jätaks riigi maha ja võtaks selle Liisa... või aga laulab muidu nii, kuraasitab. Kojamees ei teadnud ka, ütles vaid et: „ega tea kedagi, ehk jätaks ka, see Tomberg on pagana kange mees.“

Uräädnik tuli kohe Tombergi juure ja küsis:

— Kas viina on?

Tomberg ütles:

— Eks sa otsi.

Uräädnik hakkas otsima. Ta nägi küll seina ääres tühja pudelit ja ankrut, kergitaski neid, aga ei öeld midagi. Mina arvasin, et nüüd leiab kohe viina üles, aga tema pange peale ei vaadandki, nuhkis aga mujalt.

Siis tuli jälle Tombergi juure ja küsis:

— Kus sa öösel olid? No kus sa olid? Kas käisid lila külas riidlemas? Kas löid aiateibaga Kaivaldi Kustavile pähe? Kas hammustasid Rikandi Miili õlga?

See riiukukk ei vastand midagi, muudkui istus aga lõug pikal ja karvane rind eest lahti ja puhus suitsu läbi nina.

Aga uräädnik käis ikka peale:

— No ütle, ütle, kas olid? Kas hammustasid? Kas olid näljane või, et Miili õlga hammustasid? No ütle!

Siis sai Tombergi süda täis, ja hakkas ka tänitama:

— No kurat, olen jah näljane, hammustasin jah Miili õlga! Mis sa siis tahad? Sellepärast hammustasingi, et näljane olen. Sellepärast käim tööle ka, et näljane olen.

Mina mõtlesin, et nüüd uräädnik viib Tombergi vangi. Aga ei viind, muidu vaid noomis ja siis küsis jälle:

— Kas viina on?

Nüüd viskas Tomberg paberossi otsa maha ja ütles:

— No kurat, on jah, tahad annan sullegi!
Ja siis läks ise sinna viinapange juure, võt-
tis viinatoobi, jõi ise ja pakkus uräädnikule ka:

— Säh, siin on viin!

Aga uräädnik oli nii rumal, et ei uskud, et seal viin on, ütles vaid:

— Mis sa norid minuga!

Aga see oli ikka päris viin mis viin. Ma ise nägin kui Tomberg sinna toopi kallas, uräädnik ei uskud aga. Oleks mekkindki vähe.

Uräädnik hakkas uuesti otsima, kolas kõik poludi alused ja poludid läbi, et kedagi. Sel uräädnikul on tore mõök, niisuke libe tupp. Kui saaks ühekorra seda mõöka katsudagi.

Kui uräädnik midagi ei leidnud, siis lubas kõikide peale kontoris kaevata, et siis saavad mehed vabrikust lahti. Siis läks suure riuga ära.

Pärast oli meestel hea meel ja hakkasid

jälle jooma. Aga kõige rohkem oli hea meel kojamehel.

Kui tema mulle kartulikoored kätte andis, siis ütles:

— Ega kedagi, number kuuendas on ikka pagana kanged poisid. Aga kõige kangem on Tomberg.

Siis mina küsisingi, et mis tema arvab, et kui nüüd tuleks hall vanamees ehk keski ja pakuks Tombergile riiki... et mis tema siis teeks, kas jätaks riigi ja võtaks selle Liisa... Vai laulab aga muidu nii... kuraasitab. Aga kojamees ei teadnud ka, tema arvas, et võib olla jätab ka... tema ei hooli, tema on pagana kange mees.

Kui mina kartulikoortega koju läksin, siis mõtlesin kogu tee:

— Küll on number kuuendas kanged mehed, aga kõige kangem mees on ikka Tomberg.

KREMATORIUMIS.

A. V—s.

Krematorium on võõrakeelne sõna. See on tuletatud ladinakeelsest sõnast cremo, mis tähendab „põletan“. Krematorium on põletamisasutus. Krematoriumis põletatakse surnukehi.

Pole meie aja krematorium see, mis oli keskajal inkvisitsiooni-tulliriit elavate ja surnud ketserite hävitamiseks ja teiste kodanikkude hirmutamiseks.

Nüüd on tuli inimese keha lõpusaatuse täidesaamiseks.

Krematorium — pole see mitte mõni väike asutus kusagil suurlinna kõrvalises nurgas, mis kodanikkude silmade eest peitu otsib. Ei, ta kerkib maapinnalt kolossaalse hoonena, nagu pühakoda. Arhitekt annab tema välimusele tõsi-
dust ja vaataja peale sügavat muljet avaldava ilme.

Lääne-Euroopas leidub peaaegu igas suuremas ja rahvarikkamas linnas krematorium. Mida uuem ehitus, seda maitserikkam ja vägevam on ta välimus ja sisemus.

Astume Hamburi krematoriumi. See on üks vanematest krematoriumidest Saksamaal, kuid siiski vaatamisväärne.

Kõige pealt pääseme ooteruumi, kuhu kadunu omaksed ja tuttavad kogunevad. See on suur, nägus ruum. Siin leidub rohkesti toole ja sohvasid. Ei puudu peegliki seinal. Ooteruumist viib suur uks matuseruumi.

Varsti algab matus. Matuselised on juba koos. Korraga on kuulda kusagilt kõrgelt har-

mooniumi melanikoolset mängu. Avaneb uks. Kõik kokkukogunenud astuvad matuseruumi.

Viimane on avar ja kõrge, nagu mõni kirik. Siia mahub mitusada ja võib olla ehk veel rohkem inimest. Kõrged ja kitsad aknad, osalt värviliste klaasidega, pehmedavad valguse teravust. Seinad rahustavalt tumedat värvi. All põrandal vaibad ja linoleumteed. Istmeteks toolid. Matuseruumi ühes otsas on kõrgem alus. Sellel seisab kadunu puusärk, üleni pärgadega kaetud. Kõrgelt koori pealt levivad harmooniumi helid. Raskelt ja päris rusuvalt mõjub matusetalitus kusagil surnukeldris. Kui puhas ja õrn on sinne ümbrus! Rahulikult ja sügavalt koonduvad siin mõtted kadunule. Puhas ja esteetiline peab inimese ümbrus olema, olgu see rõõmus või kurbuses!

Harmoonium vaikib. Matusetalitus. Sõprade viimased sõnad kadunule. Nagu õrn tuulepuhang valguvad ülevalt koorilt alla vaikusse jälle harmooniumi kurvad helid. Koosviibijate silmad on pöördud kadunu puusärgile. Seal seisab ta pärgade all. Aga... ta hakkab vajuma... ta vajub pikkamööda... hädavaevalt on näha, et ta vajub... ta nihkub aeglaselt, nagu kellal ajanäitaja... kuid ta vajub vahetpidamata. Pole enam puusärgi alumist poolt näha... Juba kaob kaaski silmist. Ka pärjadki hakkavad peituma. Must avaus on järele jäänud... kuid tüürikeseks silmapilguks. Nagu laud silmade ette, nii nihkub servast kate ja suleb avause. Kadunu vajub nagu haju sügavusesse. Ta on igavesti lahkunud elavate seast. Har-

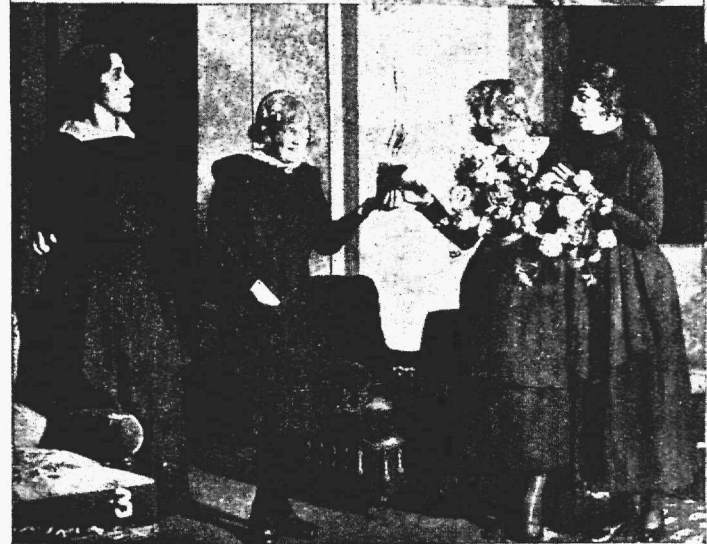
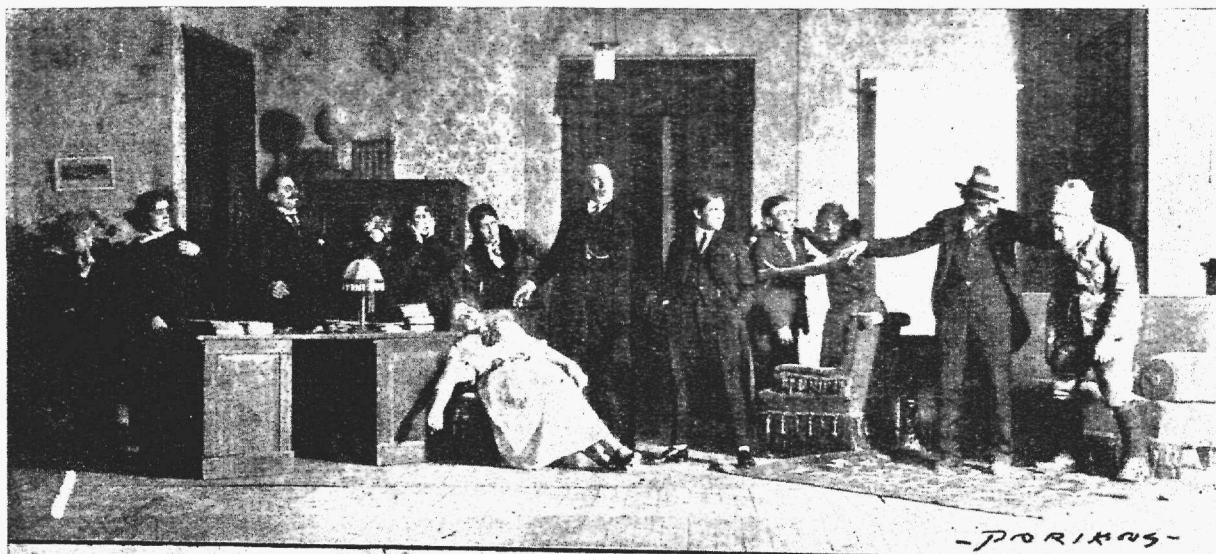

Foto Parikas.

Milli Mallika „Demobiliseeritud perekonnaisa“ „Estonias“.

1., 3. ja 4. — pildid II vaatusest.
2. pilt — III vaatusest.

moonium vaikib. Matuselised lahkuvad läbi peaukse matuseruumist. Nad lähevad igaüks oma koju.

Alus, millel puusärk seisab, on tõstetooli sarnaselt liikuv. On matusetalitus lõppenud, lastakse puusärk alla ruumi, kus on põletamisahjud. See allalaskmine omandab mulje, nagu vajuks puusärk hauda.

All võetakse puusärgilt pärjad ja pannakse kõrvale, ja puusärk lükatakse ahju. Siia juhitakse nüüd kõrval küdevast ahjust väga kõrget kuumust. Puusärk sütib põlema ja ühes sellega lööb ka surnukeha lõkkele. Tuhk ja luude mineraalsed osad kukuvad läbi resti alla tuhakorjamisruumi. On põlemine lõppenud, mis tundi 1½—2 võib kesta, lastakse jäänused jahtuda ja nad mahutatakse plekk-karpi. Viimasel on number peal, et mitme surnu jäänused segamini ei läheks. Nii on inimese ihu tules põrmunenud.

Hiljem, kas samal või järgmisel päeval, tulevad kadunu omaksed, tuttavad ja sõbrad jälle krematooriumi, et tuhakarpi vastu võtta. Nad võtavad ka pärjad kaasa ja lahkuvad krematooriumist.

Krematooriumi ümbritseb hästi korraldatud aed, kus puude ja põõsaste varjus leiavad viimast asupaika need, kes tules põrmunenud. Pole siin enam vaja suurt „hingemaad, mis seitse jalga pikk ja kolm jalga lai“, — tuhakarbile aitab ühe jala laiusest ja pikkusest maastki. Harilikud „platsid“ on umbes üks ruutarssin suured. Sinna püstitatakse mälestussammas ja istutatakse taimi kaunistuseks.

Siin pole harilik surnuaed, kus hauakiingaste all korjused roiskuvad ja kõdunevad. Õudne

oleks vaadelda seda lagunemisprotsessi, mis toimub hauasügavuses. Inimkeha on seal müriaadide pisilaste söödaks; neile kaasuvad mitmesugused tõugud, kes samuti saagil; hallituseenedki leiavad seal head pinda lopsakaks lautumiseks. Ja säärase söödikute tegevuse! laguneb ja hävineb keha, looduse kuninga — inimese — keha. Ta muutub vastikult haisevaks raieks, enne kui lõpulikult põrmuneb. See on rusuvalt õudne ja elavaid inimesi eemalepeletav.

Siin, tules põrmunenud rahupaigas seisavad mälestussambad, mille otsas urnid ehk vaasid kadunute põrmuga. Mõnedel on jäänuste karp maarüppe mälestussamba alla maetud. Pole siin haudu, mis mõni aeg peale matust alla langevad ja sünget tunnet äratavad. Kõik on siin nägus. Rikkalikult istutatud mitmekesised ilutaimed, põõsad ja puud ja puhtad liivased tee-rajad teevad elavate seast lahkunute rahupaiga armsaks. Siin kerkib mõtetes tahtmatult lapselik mölgutus: ega siin küll pole „surnuaia vaim“, kes harilikudel surnuaedadel öösiti inimesi hirmutavat. Ja lapselikult kostad iseenele: ei neid siin pole! siin pole surnuid, pole siin roiskumist, siin pole luid, mis haudade kaevamisel päevavalgele satuvad ja araverelisi inimesi hirmutavad. Siin on ainult puhtad põrmed. Kui avaksime nende hauakiingaste ja kirstukese-karbi kesed, siis ei leiaks meie sealt midagi muud kui ainult puhast tuhka, — seda ainsat säilivat põrmunenud inimkehast. Me vaataksime seda hardalt, meid ei tõukaks sealt midagi eemale. Aga hariliku haua sisu?!

Tules põrmunemine on puhas! See on kaugelt inimväärilisem kui maamullas roiskumine.

VIIMNEPÄEV.

WALTHER NITHACK-STAHN'i romaan.

9

Tõlkinud J. R.

Endine hääl ütleb: „See on paljas vormi täitmine. Niisuguses seisukorras olev juht ei valitse enam, tema üle valitseatakse.“

„Ei, minu herrad!“ Kantsler lööb rusikaga vastu lauda. „Vaid igaüks valitseb, kes tegutseb! Nõuan teilt, et te minuga koos midagi korda saadaksite. Möödunud põrgulikul ööl tuli mulle see pähe, mis me tegema peame. Ja nimelt: lubame viibimata kõik tööliste nõudmised täita. Läbirääkimisteta ja tingimisteta. Me avaldame nõusolekut veel täna ametist lahkumiseks; aga me anname nõu, et meile lubataks korra alalhoidmise pärast asju kolm päeva edasi ajada. Siis kutsume igal alal töötegitjad üles, et nad viivitamata tööle

hakkaksid. Mõned riigitrükikoja ametnikud on nõus teadaannet trükkima. Selle järgmine töö peab selle teadaande kõige kiirem laiali-laotamine olema...“

Rõhuv vaikus, nagu ennegi.

Üks noorematest nõunikudest, elumehelikult riides, kiigutas jalga, mis üle põlve visatud, nii et lakkisaabas läikis: „Lubage, herra riigikantsler, teie mõtlete vist proletariaadi hulludele nõuetele alistuda?“

„Tingimata.“

„Neile nõuetele, mis kõik kõlblised väärtused pea peale seab ja tuhandeaastase kõbluse hävitab?“

„See ei huvita mind.“

„Pärast meid tulgu veeuputus!“ hüüab keegi vahele.

Kantsler ütleb erutuses: „Kui see kahtlase kergemeelsuse mõttes on öeldud, siis lükkan ma selle tagasi. Olen aga sellega nõus selles mõttes, et meil, riigijuhtidel, täna ei kõlba kauged plaane teha. Meie peame lähemate päevade eest hoolitsema — see on kõik.“

Siseminister on veel hallim kui eile. Ta tõuseb üles ja võtab sõna: „Ma imestan meie austatud kantsleri, kelle julgusel inimkonna tuleviku kohta määratunud tagajärjed oleksid. Ma palun sellepärast tähttornide viimased otsused teada anda.“

Kõikide pilgud pööravad kantsleri poole, hingamistki ei ole kuulda.

„Viimane teadaanne ütleb, et hiljemalt kolme päeva pärast ots käes on.“

Sügav vaikus. Keegi küsib: „Kas muud võimalust ei oletata?“

„Seekord mitte.“

Minister laskub pikkamisi toolile ja katab näo kätega: „Siis ei ole minu etteheide põhjendatud... Siis on ju ükskõik.“

„Ometi mitte, minu herrad. See aeg seab meile kõige kõrgemad nõudmised. Missuguse ilmavaatega ka meie ei ole, kuidas meie ka seda kosmilist juhus, mille olvriks me langetame, ei seleta — selles oleme ometi ühel arvamisel, et meil selle lojuse vastu, mis meis on, kohustused on. Ma mõtlen: kohustused meie alla usaldatud inimkonda aidata väärtuslikult surra. Selleks on aga tarvis korda ja tegevust lõpuni, et töörahva nõudmisi täielikult rahuldada.“

Haridusminister hüüab elavalt vahele: „Nii et ma jälle juure tohjin lisada — inimestele tuleb seletada, et neil enam võimalik pole saatuse eest pääseda.“

„See teine seletus tühistaks esimese.“ arwab siseminister pead raputades. „See toob aina segadust.“

„Ei, see vaigistab lainetust. Nimelt sellepärast, et kui enam ühtegi „kui“ ega „aga“ ei ole, voolavad kõik tundmused ühes sihis.“

Kantsler võtab uuesti sõna: „Minu herrad, ärgem raisakem aega rahva meeoleolu võimaluste küsimust arutades. Olen loobunud ette-rehkendamistest. Mõtelgem ainult tõsiasjade peale. Jätkem kõik ennustused. Pangem töö ratastik jälle käima — muud midagi!“

„Tähendab, mitte üks sõna sellest, mis tulemas on?“

„Mitte üht sõna.“

Rõhuv palavus näib kõik mõttetöö lämmatavat. Siin ja seal käib taskurätik üle higise otsa.

Viimaks ütleb toitlusminister väriseva hää-

lega: „Riigimehelikult mõeldes näib mulle ainuke tee olevat —“

„Kas keegi sõna soovib?“ küsib kantsler üles vaadates. „Keegi ei soovi? Siis ma lasen tööliste juhid enese juure kutsuda. Nägemiseni, minu herrad!“

*

Nagu kõrbevaim lasub lämmatav kuumus maa kohal. Mitte tuule õhkugi. Loodjoores tõuseb suits korstnate metsast. Linn töötab jälle. Aga pikkamisi lööb elu tuiksoon. Väsinult kõliseb uulitsaraudtee kell. Pikkamisi liiguvad inimesed, paljud on endid sirmiga taeva tuliste noolte vastu kaitsnud. Ja kus kaks inimest teineteist väsinult teretavad ja mõne sõna vahetavad, seal näib ainult üks küsimus neid huvitavat, küsimus, mille peale nad valitsuse teadaandest asjata vastust otsivad. Kas see on ilma lõpu algus! Või on see palavuslaine, mis iga aasta üks kord mere tagant tuleb? Ei, maakera telg näib paigalt ära olevat. Päikese süsteemis on korratus alanud... Iga-tahes mäletavad vanemad inimesed... Ah mis, seda on juba tuhat korda öeldud... Ei ole midagi uut päikese all... Jah, päikese all, mis oma õiget teed käib... Aga ta tõusis punkti pealselt üles... minu uuri järele?... See on naeruväärt — seda võib ainult asjatundja teada. Meie ei tea praegu midagi.

Ei teata midagi. Kõik on tume ja see tekitab rõhuvat rahujust.

Valitsuslossi ette on inimesterühmad kogunud. Nad vahivad üles akende poole, mis heledasti valgustatud ja mingit saladust näivad varjavat. Soldatid püssidega ei lase kedagi sisse. Kes välja tulevad, need peetakse kinni ja küsitakse neilt: „Kas kantsler magab? Kas ta midagi uut teab? Mis sellest kõigest siis saab?“

„Käige tööle!“ ütleb üks küsitu jämedalt. „See on kõige uuem uudis!“

Hilja õhtupoole, kui töökohad suletakse, läheb uulitsail ja suurtel platsidel elavamaks, kõigilt poolt tulevad siia inimesed nagu mesilased mesipuu ümber. Tume tung on nad siia ajanud. Igalt poolt tungivad nad kõnetoolile lähemale, ronivad laternapostide ja sammaste peale. Siis vaikib kõik silmapilguks, keegi hüüab järsku rahva hulgas: „Kantsler tuleb!“

Ja tuhande häälega kostab vastu: „Kantsler! Kantsler! Ta on öelnud, et meie peame tööd tegema! Meie ei tea mitte, mis jaoks meie töötama peame! Meie ei tea mitte, kas homme veel elame! Ta peab ütleva, mis ta teab!“

„Kantsler peab ütleva, mis tema teab!“ kostis hüüe tuhandete suust.

Sammaste vahel avanes suur uks. Noor, kõrge kasvuga valitsusnõunik astus rahva ette.

Kõva, käskiva häälega hüüdis ta üle peade: „Kantsler peab tööd tegema, nagu meie kõik! Ta peab enam tööd tegema, kui meie kõik, temal ei ole aega, ta tänab kõiki, kes oma kohust täidavad. Mis aga taevanähtustesse puutub — ta kogeleb ja tõmbab hinge — „siis ei ole midagi uut teatada.“ Nende sõnadega pöörab ta ümber ja läheb majasse tagasi.

sitage teda . . .“ Siis jälle täidab teda uhke mõte: tema on viimane pide! Tema on ainuke, kes teab! — Mõlemad lapsed, üks paremal, teine pahemal pool, hojavad endid tema lähedal, nagu otsiksid temalt kinnitust, ehk ta küll vähe räägib, aga ometi teab, mis tarvis teha. Poisiike vaatab küsides tema otsa, aga tema raputab keelavalt pead.

Foto Rambach.

Riigivanem K. Päts (I), kindral Unt (II) ja sise- ning sõjaminister K. Einbund (III) iseseisvuse pühal, 24. veebr. 1924, Vabadusplatsil paraadi vastu võtmas.

Lühike pettumuse vaikus, siis hüütakse: „Lähme tähttorni, seal teatakse paremini.“ Ja nüüd karjub kõik rahvas: „Tähttorni! Kõik! Kõik!“ Rahvahulk hakkab liikuma: mehed, naised, lapsed; kõik, kes tee ääres, ühinevad vooluga, kistakse kaasa, isegi sõiduriistad, mis teel, sunnitakse ühes liikuma. Kõigist kõrvaluitsatetest voolab uudishimulisi juure, see on nagu veetõus, mis kaldad üle ujutab ja mille äärt loodeneva päikese paistel nähagi ei ole. Kõigi peaaigus on üks ainuke mõte: kas me homme veel elame või mitte, seda tahame teada.

Lahtisel aknal seisab Sigrid ja vahib rahvahulka, ta pigistab huuled kokku, et mitte alla hüüda: „Peatuge! Jätke tema rahule! Ärge ek-

Siis paneb ema oma kõhna, kareda käe tema õlale ja ütleb: „Minu laps.“ See kõlab kui abipalve.

„Jah, ema, ma jään teie juure. Kontoris pole täna midagi teha, luba, et ma täna ööseks haigemaija lähaksin. Ma kuulsin, et õdedest suur puudus olla — ma mõistan natukene nende kohuseid täita.“

„Aga sa tarvitad rahu, sa töötad päevad otsa.“

„Ma ei ole sugugi väsinud.“ Iseeneses mõtles ta aga, et Archibald päevad ja ööd peab töötama.

Isa astub sisse, rahutu nagu alati. „See on ässitus! Vaevalt pääseb rahvahulgast läbi. Maailm on hulluks läinud.“ Ta käib käsi hõõru-

des edasi-tagasi. „Börse oli jälle avatud. Muidugi midagi ei „tehtud“. Kõik väärtpaberid on makulatuuriks muutunud. Ei tee viga, seda parem. — Kuhu sa tahad minna,“ küsib ta Sigridilt, kes temast mööda läheb.

„Haigemaija.“

„Ah, sina, oma väikese rahateenimisega! Ma ütlen teile, lapsed: kui seal üleval veel üks

tungib sinnapoole, kus pilvita taevase päike oma salapärase teisikuga metsa taha vajub ja kus ühel künkjal tähttorni ümarik katus paistab.

*

Archibald on voodile heitnud, et oma valutavat pead üks tundki puhata lasta. Katuse avausest langeb tema peale lõppeva päeva hall

Sise- ja sõjaminister K. Einbund (I) iseseisvuse pühal, 24. veebr. 1924, Vabadusplatsil paraadi vastu võtmas.

Foto Rambach.

sädemekene mõistust on, siis ei ole meile seda raha enam vaja! Vähemalt minule mitte, hahaha —“ Sigrid vaatab talle imestanult otsa, nii et naer katkeb — siis läheb ta välja.

*

Väljas aga voolab inimestehulk uulitsaid mööda, nii et ainult majaseinte vastu hoides ühes ei tarvitse minna. Nagu hiiglasõjavägi liigub ta ühest tahtest aetud, läbi palava linna. Juba on esimene ots raudteejaamani jõudnud. Silmapilk on kõik rongid täidetud ja rongiteenijad sunnitud teatud sihis sõitma. Kes rongis platsi ei leia, läheb jala või sõidab, kuidas saab. Kõik maanteed on rahvast täidetud. Hiiglakaraanid higistavaid ja lõõtsutavaid inimesi

valgus. Ta vahib lahtiste silmadega läbi avause taevasse, aga mitte uurides, nagu läbi pikksilma, vaid oodates, mis sealt ülevalt avaldub. Ja nüüd näeb tema põhjatus sügavuses õrnu nägusid, näeb tiibadega olevusi, terve mere lapsepäid, kes teadliku naeratusega alla, surmale pühendatud maa peale vaatavad, ja järsku muutuvad näod pühaliktõsisteks, taganevad keskelt kahele poole ja tekkinud avausest, kaugest sügavusest tõuseb neitsilik olevus tuttava ilmega, pea taevaliste lilledega ehitud. Ta vaatab, näitab tahapoole ja kaob. Siis tõuseb kaugel tagapool üks kuldne tool üles ja kes seal istub, selle mantel on tähtedega ehitud ja langeb kaugesse sügavustesse. Kummaski käes on tal üks hiilgav täht, ta tõstab need üles, nii et

need peaaegu teineteist puudutavad ja pillutab neid piirita ruumis siia ja sinna, nii et nad kui meteorid lendavad, kauguses ainult punkti-kestena helendades. Ümberringi on tiibade kohin, kõikide suud on avatud ja taevalik koor laulab.

„Mis see on? Kes minust kinni võtab?... Ah soo, uksehoidja.“ Vanamees väriseb kõigest kehast ja ütleb: „Herra doktor, tõuske üles! Nad tulevad ikka lähemale! Neid ei saa kinni pidada!“

„Mis on? Kes seal on?“

„Terve linn on siin. Nad tungivad tähttorni kallale. Nad on vahid minema kihutanud. Professor ei tea, mis teha. Tulge ometi teie.“

Nüüd kuuleb Archibald tumedat hääletekominat väljas. Mõne sammuga on ta keerd-treppi mööda all, jookseb läbi saalide välisukse juure. Seal seisab videvikus nagu tume müür tema ees, üksteise taga, pea pea küljes, kogu mäekülg tähttorni ees rahvast täis. Ukse juures seisab vana professor, kelle selg viimaste päevade muredest küüru vajunud.

„Palun teid, armas sõber,“ kogeleb ta „kõnelege sellele rahutule rahvahulgale. Nad ähvardavad vägivalda tarvitada, kui neile midagi ei teatata. Minul ei ole häält ja mu mõtted ei ole selged.“

Archibald tõstab käe ja seisab julgesti rahvahulga ees. Pikkamisi vaikib ikära ja rahvameri jääb nii vaikseks, et öölindude laulu metsast kuulda võib.

Siis kostab Archibaldi hääl kõvasti üle inimeste peade. „Ütelge, mis teie tahate? Kõnelege üks.“

Rahva keskest kostab jämedalt ja metsikult: „Me tahame teada, kas ilm läheb hukka või mitte?“

Ja jälle on õhtune vaikus, nagu oleksid need tuhanded inimesed ainult varjud.

Archibaldi peas lendlevad rahutud mõtted, ta tunneb, kuidas suur vastutus teda rõhub. Veel kord näeb ta unenäo pilti enese ees ja taevalikku näoilmet, millest päästev halastus paistab. Aga tahtmata pealiigutusega tõrjub ta selle kujutelmi enesest eemale.

„Teie küsite seda ühelt inimeselt! Mina võin eksida.“

„Kus on pikksilma läbi vaatleja?“

„Mina olen see.“ Archibald märkab nüüd rahvahulga juhti. See seisab mõned read tagapool, peajagu teistest pikem, lõssilöödud kübar käharatel juustel, kunstniku välimusega, nähtavasti veel noor. Archibald vastab talle: „Te küsite minult, mis mina vaatlemisel tähele olen pannud?“

„Te peate ütlema, mis te teate.“

„Praegusel silmapilgul olen ma kindel, et maailm kolme päeva pärast hukkub.“

Nagu tardunult seisab rahvahulk tema ees. Seal tõmbab pikk noormees kübara peast ja hüüab: „Elagu elu! Nii kaua, kui maailm veel seisab!“

Kõik seisavad liikumatult.

Noormees pöörab end ümber ja hüüab vägeva häälega: „Inimesed! maailm läheb hukka!“

Seda sõna korratakse, ta hüppab kui kivi-kild mööda veepinda edasi; juba kostab see viimastes ridades; kaugel ridades korratakse seda... Seal käib kui tuulepuhang üle inimeste, tilhedad hulgad lagunevad laiali ja pöörduvad linna poole tagasi. Algab põgenemine: võib näha, kuidas rahva-laine väravatest sisse tungib, kuidas paljud üle aedade ronivad. Kõigil on surmahirm kohutavast ettekuulutusest südamesse hakanud.

*

„Õde, ma tahaksin veel ühe korra päikest näha.“

„Kannatust, kolme tunni pärast tõuseb päike.“

„Ma ei usu mitte, et ta läbi akna paistab, ma arvan —“ kõha raputab noort, kõhna keha, õde peab verd suu juurest pühkima, siis sosistab haige edasi: „Ma olen alati hea meelega päikese loojaminemist näinud, siis on ta kõige ilusam. Ma olen poisikesena talle heinamaal mitu korda järele jooksnud, sest ma arvasin, et ma sooja kuldseesse lossi jõuan — õde, usute teie, et me kord sinna jõuame?“

Õde on sunnitud naeratama ja ütleb: „Kindlasti ja vist õige pea.“

„Ja see teine päike, mis meil praegu ka on, see vähem (haige minu kõrval, kes täna suri, nimetas seda „sabarakuks“), kui see päris päikesega kokku pörkab, ega ta temale viiga ei tee?“

„Ümberpöördu! — see teeb päikese veel suuremaks ja tulisemaks (õel tuleb midagi jutuaajamisest Archibaldiga meele), see on nõnda, nagu visataks küdevasse ahju veel tuliseid süsi juure.“

Haige naeratab õnnelikult, vahavalged käed vaibal risti. „See on ilus. Maa peal ei huvita mind enam midagi — siit peame nii kui nii lahkuma. Aga päike — see on ju taevas, kuhu meie läheme?“

„Jah, mu armas,“ vastab õde.

Haige köhib jälle ja õde peab rätikut tarvitama.

„Ma ei jõua ära oodata, kunas sinna saan. Aga ma tahaksin siiski näha, mis päikesega sünnib.“

Tallinna seltside ja organisatsioonide rongikäik Iseseisvuse pühal, 24. veebr. 1924.

Foto Rambach.

„Õde Sigrid!“ Uksel seisab vanem arst valges mantlis ja kutsub teda. „Kas te ei või kogu päevaks siia jääda?“

„Ma ütlesin juba, et mul ka teisi kohuseid on.“

„Asi läheb ikka raskemaks. Vaevalt saame meie veel opereerida — ja mis jaoks veel? Pealegi on enam jagu haigeid jalul ja ära läinud, aga meie ei tohi surejaid mitte hädasse jätta. Kahjuks olen ma aga täiesti üksik, teenijad ja isegi arstid on üldisest erutusest kaasa kistud ja tähttorni juure läinud.“

Surijad oleme meie ka ja tarvitame abi, mõtleb Sigrid aga ütleb: „Ma jään senikauaks kui võin.“

Sel ajal, kui nad räägivad, hakkab väljast, kus öine vaikus valitsenud, tume kära kostma. See tuleb ikka lähemale ja kasvab. On see hõiskamine või hädakisa? Hääled tulevad ikka lähemale ja nüüd on juba kuulda: „Ilm läheb hukka! Läheb hukka!“ Selle peale kostab suur naer ja hulk noori inimesi hakkavad laulma:

Mis see ilm meil homme toob,
Kas ta meile muret toob,
Kas toob muret või toob rõõmu!...

„Tõuske üles! Tõuske üles!“ hüütakse alt. Juba ongi haiged akende juure kogunud ja kuulatavad:

Täna on veel päev,
Täna on täna.

„Tulge alla, tulge meiega ühes!“ ja jälle kostab kaugemalt nagu lainetekohin: „Ilm läheb hukka!“

Rahutult liigutavad haiged endid oma asemel ja oigavad. Ainult see üks, rimmahaige, punased plekid põskedel, hüüab erutatult: „Õde, õde!“

Ruttu jookseb õde tema juure.

„Nüüd tuleb see — ülestõusmine — päike!“

„Ei ole veel nõnda kaugel.“

„Mina tahan teiega ühes minna, hoidke mind kõvasti“ — ta langeb pikali oma asemele ja tema silmades kustub elu.

Õde laseb tema külma käe lahti. Arst tuleb juure ja katsub tuiksoont — see ei löö enam. Väljas aga käratseb rahvahulk endist viisi.

„Kas see tõesti tähttorni viimane sõna peaks olema?“ küsib arst.

„Seda peab uskuma,“ vastab õde ja tunneb enese korruga väga nõrga olevat.

„See on otse kuritegu niisugustele inimestele tött öelda. Ja kes surelikkudest inimestest võikski kindlasti niisugust asja ette näha.

Kui see aga nii tõesti on, siis lahkun ka mina ja lähen oma naise ja laste juure, las nad surra kõik.

Sigrid ei vasta selle peale midagi.

(Järgneb.)

MÕNDASUGUST.

Põrandapesija — autoomanik.

Huvitav kohtuprotsess on tulemas Ameerikas, Detroiti linnas, kus asub Henry Fordi määratusuur auto-vabrik. Protsessi põhjuseks on põhimõtteline küsimus, mille pärast kogu linn kahte vaenulikkude leeri on jagunenud.

Linna raekoja põrandapesija lihtsaid, kuid auväärilisi kohuseid täitis juba kauemat aega proua Johnson, oma kohustetäitmisel sõitis ta igal hommikul vara... oma autos. Nimelt on maailma autokuninga kodulinna autod odavad ja pr. Johnson oli oma kogutud dollarite eest auto ostnud, et jalavaeva vähendada. Kui siis linnaisad hommikul oma uhketes limusiinides raekoja ette sõitsid, seisis seal ikka Johnsoni lihtne auto.

Demokraatlike linnaisade vaadete järele ei tohiks aga põrandapesijal oma isiklikku autot olla. Nende pealekäämisel lasti pr. Johnson ette teatamata lahti. Kuid pr. Johnson ei mõtlegi sellele vabatahtlikult alistuda, vaid on kohtus linnavalitsuse vastu kaebusega esinenud. Kuna pr. Johnsonil muud süüdi ei ole, kui see, et ta autoomanik on, tuleb kohtul põhimõttelikult otsustada, kas on põrandapesijale lubatud autot pidada. —ste.

Pühade jäänuste vabritseerimine.

Rooma-katoliku ja Greeka-katoliku usku maades on suur tähtsus mitmesugustel jäänustel ja mälestusmärkidel, mis arvatakse käesoleva ajani säilinud olevat mõnest pühast inimesest. Usklikud käivad neid vaatamas ja muretsevad võimaluse korral ka endale mõne eksemplaari nendest pühadest asjadest, et seda kui talismani oma lähedal hoida.

Kõik see kutsus välja omapärase tööstuse — pühade jäänuste ja asjakaste vabritseerimise nupukamate ettevõtjate poolt. Peale harilikkude kelmide on sellest ärist tihti ka kirik osa võtnud.

See tööstus, mis veel praegugi heade tagajärgedega töötab, sai alguse juba kauges keskajas. Siis, kui usk niisuguste pühade asjade imetegevusse võimu palju suurem oli kui nüüd, ei tehtud järele mitte ainult neid asju endid, ent isegi paavsti bullasid, mis nende asjade ehtsust pidid tõendama. Kiriklikud asutused ja kloostrid võitlesid sellel alal üksteisega. Kui kuskil mõni uus püha asi ilmus, siis sigines ümbruskonnas terve rida teisi temale sarnaseid.

Uuemate uurimuste põhjal kaheldakse ka palju niisuguste pühade jäänuste ja mälestusmärkide ehtsuse juures, mis ajalooliselt õigeks tunnustatud.

Näiteks arvatakse, et kuulus Ungari püha kroon on pärit Bütsantsist ja paavst Silvester XI bulla, millega kroon saadeti, on järele tehtud.

Kuidas mõnikord uued „pühad“ asjad sünnivad, näitab järgmine naljakas juhtumine. San-Denise kiriku hoiukohas on teiste asjade hulgas, mis öeldakse pärit olevat Kristuse kannatamisajast, ka Kristuse latern. Selle mälestusaja ajalugu uurides leidsid arkeoloogid vanadest inventuurinimekirjadest, et ümberkirjutaja on eksikombel kirjutanud „lancea Christi“ (Kristuse piik) asemel „Iucerna Christi“ (Kristuse latern). Nii ilmus enne San-Denises ja pärast ka mujal püha latern, mida Kristus oma kannatamise eel kasutas.

Borgiano muuseumis on terve kogu pühi mälestus-asju ja jäänuseid, mis kõik Roomas osava kullasepa poolt valmistatud.

1895. aastal sünnitas suurt kõmu haua leidmine, milles kuld- ja hõbeasju oli, mis sümboolselt freskide, riste, katakombe, piiskoppide peakatteid jne. kujutasid.

Õpetlased ja spetsialistid tunnistasid leitud asjad tõesti vanaaegseteks, arvates nende päritolu V. ja VI. aastasajast ja mõned isegi apostlite ajast. Vatikan ostis kogu lei, makstes 80.000 franki. Osa nendest asjadest sattus pärast krahvi Stroganovi kätte, kes neid keemiliselt analüseerima hakkas. Selgus, et „pühad mälestusmärgid“, mille vanadus pidi olema aastasadu, on kõige uuema aja meistritöö, millele on vana ilme antud kunstlikult, kasutades selleks mitmesuguste hapete mõju metallide peale. —ste.

Õhusõidu uuemad ülesanded.

Paralleelselt õhusõidu tehnilisele arenemisele avanevad lennuasjandusele ikka uued tegevusalad. Viimasel ajal on hakatud lennumasinaid kasutama seni vähemtuntud maakohtade, näiteks Sahaara kõrbe, tundmaõppimiseks. Kalapüüdmisel ja jahil laiemas ulatuses kasutatakse juba heade tagajärgedega lennumasinat abi. Kalapüügil on väga tähtis teada suurte sardeinide ja heeringate parvede asukohta, mida aeroplaanilt kerge on üles leida.

Viimasel ajal on lennumasinat abi tarvitama hakatud jahipidamisel n. n. „merekoorte“ peale, keda põhjapoolsetes meredes suurel hulgal elutsemas. Jahti nende loomade peale peetakse peaaegu iga kevadel, kui nad ujuvatele jäämägedele ronivad. Laevalt on nende asukohta raske leida, kuid lennumasinalt väga hõlbus, sest on ju lennukilt 2000 meetri kõrguselt veealune paat umbes 50 kilomeetri kauguselt näha. Mõõdaläinud kevadel sai „merekoorte“ püügiexpeditsioon, kellel kaasas oli 2 aeroplaani, määratusuure saagi. Niipea kui aeroplaanilt loomade asukohta märgati, anti sellest laevadele traadita telegraafi kaudu teada, mille järele massiline jaht algas. —ste.

Tuldurskava mäe kraateril.

Ameerika professor T. A. Yaggar, kes oma elu-ülesandeks teinud vulkaanide tegevuse uurimise, elab ühes naisega juba 14 aastat väikeses hurtsikus vulkaani Kilanea kraateri äärel Havay saarel. Toome mõned juhtumised tema elust ja tegevusest.

Vulkaani sadadest avaustest ja pragudest tõuseb aur ja suits. Õpetlase hurtsik on kraateri suust kiviviske kaugusel. Kilanea on alaliselt täidetud keeva laava ja on suurema vulkaani Mauno Loa kõrvaline kraater. Viimase tulepurskamist septembrikuul 1919. a. jälgis prof. Yaggar väga lähedalt; ta kirjeldab laavajõgesid, mis mägi sadade meetrite kõrgusele viskab, tulejärvi jne.

Kui Yaggar mitmesuguste tundemärkide järele oletas, et laava Kilanea kraateris plaanikindlalt tõuseb ja vajub, seadis ta oma vaatlusposti otse kraateri suu kaldale, et laava tõusu ja mõõna jälgida. Kuu aja jooksul mõõtis ta tulejärve pinda, selleks otstarbeks elas ta nelja tugeva teiba külge kinnitatud lõuendist laval.

Laava palavus tõusis selle aja jooksul nii kõrgele, et teivaste otsad maapinnal põlema hakkasid.

Teine kord magasid professor ja tema naine Halemann-vulkaani küljel telgis. Öösel hakkas maapind mürinaga lõhkema ja pragudest purskas välja tuleleek. Professoril läks korda õnnekombel ühes naisega elu päästa. —ste.

Skandaal teatrietendusel.

Jaauarikuus tuli Dresdeni riigiteatris ettekandele Ernst Toller'i „Hinkemann“, mida arvatavasti ka meie teatris võib näha loota, kui H. Visnapuu, kes nimetatud näidendi praegu Eesti keele tõlgib, oma tööga lõpule on jõudnud.

Aleksander Johanson,

põllutöö-instruktor, sai 1. märtsil 50 a. vanaks. A. Johanson õppis Soomes põllumajandust ja peab 1900. a. saadik instruktori ametit. Seega on ta esimene Eesti põllutöö-instruktor. Oli mõni aasta E. Põllumeeste keskseltsi „Talu“ toimetaja ja on ajalehis ja ajakirjes palju artikleid põllumajanduse üle kirjutanud. Praegu on A. J. E. Põllumeeste Keskseltsi teenistuses Harju maakonna põllumajanduse inspektoriks ja maaparanduse büroo juhatajaks Tallinnas.

Dresdenis tekkis nimetatud etenduse puhul kärarikas skandaal. Seal oli teatripubliku hulka rühmkond äärmiselt parempoolseid junkruid kogunud, kes skandaaliks organiseerunult kohe eesrüde kerkimisel oma kõhakohtserdiga algust tegid. Nende jämedad, etendust segavad, haavavad vahelhüüded kujunesid lõpuks päris metsikuks müratagemiseks, mida keegi vaigistada ei suutnud. Junkurlikud „kangelased“ leidsid oma vaimus-

tusele kohase väljenduse Saksa riigilaulus ja inimesi jalge alla tallamises. Teatridirektori ja näitejuhi sõnad, kes mürategijaid vaigistada püüdsid, võeti käresemise ja ülekarjumisega vastu; samuti mõirati ka lavastajale Decarli'le vastu, kes skandaalikangelaste poole aumehelikkuse meeletuletusega juuges pöörduda.

Juba esimese vaatuse lõpul lahkus riigipäeva rahvusliku rühma liige Ziller saalist ja juba etenduse lõpuks oli tal valmis märgukiri kultuurministrile, milles valituselise ettepaneku teeb sarnast „rämpsu“, mis „madalamate kihtide tooremaid instinkte äratab“, kohe ära keelata. (E. Toller on rahvuselt juut ja väljendab oma teoseis pahempoolseid ideid.) Peale selle on ta üleskutsu avaldanud, milles, kultuurministri poole pöördudes, kõige pealt abieluseisuse eest muretsust avaldab ja lõpuks nõudmise esitab teatridirektori kui oma ametiks kõlbmatu silmapilk kohalt kõrvaldada. Siinjuures olgu tähendatud, et teatridirektor Paul Wiecek üle 25 aasta Dresdeni riigiteatri juhina tegev on olnud ja kogu selle aja kestes kunstiharrastajate lugupidamise teeninud. Üks Saksa enam-vähem erapooletu ajaleht on poliitikaparteilaste inetust ülesastest ja kunstiasjusse segamisest väga pahandatud ja leiab selle lihtsalt lubamatu olevat.

Aine ja kiirgamine.

Briti teadusmeeste ühingu aastakoosolekul pidas kuulus füüsiker Oliver Lodge kõne aine üle „Aine ja kiirgamine“, millest tähtsamad põhimõtted toome.

Nähtavasti võivad elektroonid sündida kiirgamise (radiatsiooni) teel. Selles seisabki probleemi lahendus, miks energia, mis tähed välja kiirgavad, kaduma näib minevat. Näiteks saab maakera vähem kui ühe miljardilise osa energiast, mis päike välja kiirgab, kuid omakorda on see energia, mis päike kiirgab, ainult tühi osa sellest energiast, mis kõigist taevakehadest välja läheb. Võib olla, et taeva udukogus näeme uute ainete ja kehade tekkimist kiirgamise energia läbi.

Analoogilise hüpoteesi on üles seadnud ka mõned Saksa õpetlased. Peetakse võimalikuks, et eetris kiirgamise energiast uus elu tekib.

Lõpuks poleks huvituseta tähendada, et nimetatud Briti seltsi omal ajal ka kuulus füüsiker Newton kuulus. —ste.

Kuis keegi naerab.

Kus naerdakse kõige rohkem? Mõned ajad tagasi käsitas seda küsimust üks Pariisi ajaleht ning jõudis naeru suhtes järgmisele arvamisele. Naeru rohkuse poolest seisab eesotsas Brüssel, kuna lõputippu Madrid seatakse. Kenaduse poolest aga omab esikoha Pariis. Vanal ajal leidis seal isegi niinimetatud naeruõpetajaid, kes mitte üksi naerust õpetust ei jaganud, vaid ka tõendasid, et hirnub, mõkitamislaadiline naer haavav olevat. Naeru-rohkuse esikohast aga loobuvat Pariis vist hammaste pärast. Prantslane inetute hammastega ei armasta palju naerda. Prantslase naer on sõbralik, tagamõttetu. Sama käib ka austerlase kohta. Tema naer on värske ja väljendab kaastundmust. Iseäranis vaimustav on viinlanna vaimurikas naer tillukeste lumivalgete hammastega. Hoopis teine on aga inglane. Ta naer on lühike, küiv, kare. Inglise aristokraat ei naera pea kunagi. Brüssellane selle vastu aga naerab võimatu palju ja valjult, iseäranis daamid on kuulsad oma kõrgemais toones naeruga. Mõned neist olid omal ajal sellepoolest isegi kuulsad, nagu Bianka Duchanel ja Mariette Sully. Kõige loomulikumalt, puhtamalt ja värskemalt naerivat aga ameeriklased. Nende naer on võltsimatu ning sellepärast kaasakiskuv.

op.

N A L I.

Tütar (tasakesi oma austajale): „— teie tahate minuga abielluda? — Kuid kardan, et me üksteisest aru ei saa —“

Ema (tigidalt vahele): „— aru ei saa!“ Siis räägi ometi valjemini, lollpea!“

Valesti aru saanud. Vangimaja ülem on oma ametkonna revideerimisega ametis ning parajasti vangikonge vaatamas, kui keegi ta jutule soovib. Üks ametnikest teatab, et ülemus praegu vangimajas viibib ja vastu ei saa võtta.

„Ah nii!“ sõnab jutulesoovija, „või siis ka sisse kukkunud!“

Kooliõpetaja.

„Nüüd algab alles meie korralik abiellu — oled sa oma tunniplaani juba kokku seadnud?“

Juut (vagunis konduktorile): „Mitu versta olep Raasikult veel Talina?“

Konduktor: „Umbes kakskümmendviis kilomeetrit.“

Juut: „Aga Talinast Raasiku?“

Konduktor: „Loll pärimine. Muidugi sama palju.“

Juut: „Kuidas sama palju? — Jõulust uusaastani olep 8 päeva, aga uusaastast jõuluni saap ligi aasta...“

Viisakam. „Mispärast on preili Eva oma arste vahetanud?“

„Ah, endine oli ta haiglast olekut vanadusnõrkusega põhjendanud, aga nüüdne lugevat seda hiljaksjäänud lapsehaiguseks.“

Linnapreili maal. „Need talupojad on samasugused petised kui linna piimanaisedki!“

„Kuidas?“

„Mõelge ometi, täna hommikul nägin oma silmadega, kuidas perenaine enne lüpsi lehma veega jootis.“

Vana arve. Surnud sir Robert Ball — kuulus humorist — jutustab oma elust lookese. — Ühel ilusal päeval sõnnud ta oma sõpradega kusagil restoraanis. Kui perenaine neile arve ulatanud, öelnud Ball: „Armas proua, ma pean teile natuke astronoomiat seletama. 25-miljoni aasta pärast peab kõik jälle oma algkuju saama. Siis oleme muidugi jälle siin ja sööme samal viisil. Mis oleks, kui te meile seni võlgu jätaksite?“ — „Minugipoolest.“ vastanud nupukas perenaine, „jätame siis nii, kuid teie olite 25-miljoni aasta eest ka siin ja läksite samuti arvet maksmata. Ehk maksate nüüd vana arve kinni.“

Lapsesuu. Väikesel Edil on järgmisel päeval sünnipäev ning ärevusest eelseisva üle ei taha ta nüüd kuidagi uinuda. Kui ta oma õhtupalvekese lugenud, manitseb ema teda sõna kuulama ja kohe magama jääma. — „Vaata, Edike, kui sa sõnakuulmatu oled ning ei uinu, siis kurvastab emake väga ja saab hallid juuksed!“ — Veidikese aja pärast lausub aga väike poiss:

„Aga emake, sa oled vist kole sõnakuulmatu olnud, sest vanaema pea on üsna hall.“

„Kas teie mind enam ei mäleta, herra professor? Aastate eest palusite mind teile naiseks tulla.“

— „Ja? Kas teie tegite seda?“

Kiskjate loomade vaht: „Kord juhtus mulle midagi hirmsat. Ma astusin kogemata lõvile saba peale.“

— „Taevas hoidku! Kui hirmus!“

„Ja, ma sain ka koleda kõrvahoobi — loomatahtsujalt.“

Meie kunstikaasande puhul.

Kui eelmise numbriga kaasande puhul toonitasime A. Vichvelini maalide värvikust, siis peame ka tänase kaasande, Konrad Mägi „Väikelinna“, — samuti kui käesoleva aastakäigu esimese numbriga kaasandena ilmunud „Rooma“ — värvikust esile tõstma. Kuid milline vahe kummagi kunstniku värvi käsituses! Ja ometi on see sama aine, mille kunstnik tinatuubist paletile pigistanud. Küll on Vichvelini värvid tugevad, julged, eredad, aga nad jäävad aineks: materiaalseks värvimulla ja õli seguks; ainult oma muretu, peaaegu lobi-seva kirjususega ehivad nad. Mägil, eriti ta tänasel

„Väikelinnal“, kaotab värv oma ainelikkuse ja omandab otsekui mingi seesmise kuma ja hõõgumise: ta hingestub ja sarnasena ta mitte ainult ei ehi, vaid haarab meid ja erutab.

Esimene mulje, millega „Väikelinn“ põgusa pilgu peatab, on isesugune võõrapärasus, mis eestkätt värvides väljendub: sinikas-hallina kaljurahnuna kerkiv hoone keskel, roosad ja punased majad vasemal ta jalal, heledalt kontrasteerudes sügav-sinise merega, ja paremal pool nende vahele tõusva rohekas-kollaka majasambaga, oranshiline eesplaan selle nelja mustava puuga, raagus latvul sirutades sünk-sinisesse taeva, mille tumedusest laikudena immitseb heledam sina. See on kui midagi ürglikku, igavest, ühtekasvanud kaljunõlvaga, kus peal see kõik seisab, otsekui kantsiks mere vastu, trotslikult tõustes vastu taevast. Raske, suur, tugev värvides, kuid mitte kirju, see eest aga rikas toonivärvides; kindel, peaaegu vägivaldne joontes; turjakas massides; püsiv, selgeilmeline, muutmatu nii omavahelistes vahekordades kui suhetes välisilmaga — niisugusena paistab Mägi „Väikelinn“.

Võrreldagu teda korraaks Mägi „Roomaga“, mille eesplaan — kaanal ja tema kaldad, — näib täitvat ainult üht ülesannet: juhtida pilk pilti poolitavale horisontaalile ja temale paigutatud hoonete reale. Kui mängukannid seisavad seal need majad üle nende laias kaares kummuva laotuse all. Neid võiks nihutada vasemale, paremale ja vaevalt muutuks midagi laia avaruse all, nii tähtsusetult väikesed paistavad nad, inimese uhke kätetöö, looduse suure ringkäigu rütmis.

Seevastu kui suurtena, kindlatena, püsivatena, kui kaljust kasvanud paistavad kõik hooned „Väikelinnas“. Need on kaks erinevat teemat, mis kunstnik veenva meisterlikkusega käsitanud ja arendanud sel kahel lõuendil.

„Rooma“ ja „Väikelinn“ esinesid kumbki mullusügisel Eesti kujutatavate kunstnikkude keskühingu näitusel Tallinnas Mägi hiljutise Itaalia teekonna viljana. Mõningaid andmeid Mägi isiku kohta leiavad lugejad selle aastakäigu esimeses numbris.

Hako.

Helsingi riidekauplus,

Tallinn, W. Karja tän. 7. Telef. 1209.

Maitserikas ja suur valik kõigist tarvilikudest riidekaupadest. — Hinnad odavad.

Maitserikas valikus

siidi, villast ja velveiti,
meester. palitu-, mõõbli,
põranda ja pesuriide-
kaupu, voodivaipu j.n.e.

Valitud headuses soovitab

K-m. „Sakala“.

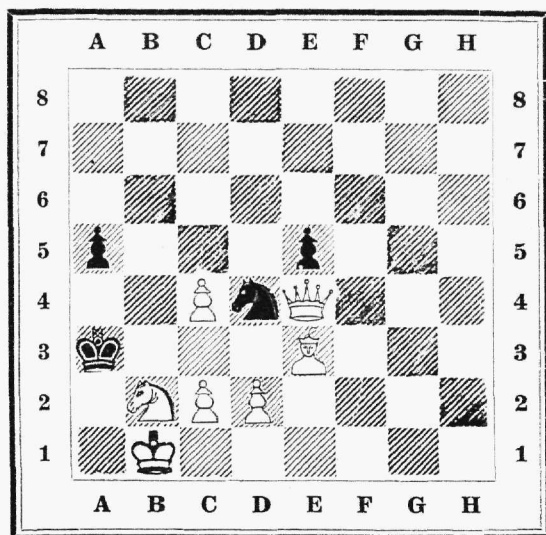
Tallinn, Kõnetr. 22-35.
Vana Posti tä. nr. 8.

M A L E.

Ülesanne nr. 9.

Kokku seadnud A. Burmeister.

Mustad.

Valged.

Valged: K b1, L e4, O e3, R b2, S c2, c4 ja d2.

Mustad: K a3, R d4, S a5 ja e5.

Valged algavad ja annavad matt k a h e sammuga.

Ülesande nr. 6 lahendus.

1. K c3 — b2, K e2 : d 1,

2. O h1 — f3 annab matt.

1. (K c3 — b2), ükskõik,

2. L a5 — d2 ehk e1 annab matt.

Õiged lahendused saadsid: Oskar Roodes, A. Felix, Roman Meyer (kõik Tallinnast), Martin Villemson (Pärnust), K. Tammeveski (Haapsalust), F. Pomerants (Auverest), Potipõllumees (Järva-Jaanist), A. Pachel (Vändrast), L. Soonberg (Tartust).

H-ra Villemson on ka lõpumängu nr. 3 õieti lahendanud.

Õiendus.

Lõpumängu nr. 4 all on rida „Valged algavad ja võidavad“ välja jäänud.

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Kõie- & nõõritööstus Tallinnas.

Georg Hendrikson

Ladu V. Karja t. 4. Kõnetraat 24-29.

Soovitab suuremal ja vähemal määral kõie- ja ohjanõõrisid, kõiksugu kalameestenõõrisid ja -niitiseid, võrgupaelu, tamsalõngu, sedelgavõõsiseid, kiikevõõrkuseid, lastevõõdivõõrkuseid, biljardikottiseid, turukottiseid, nõõrist põõrandavaipu — ja palju muud kaupa. — —

EESTI PANK

Osakonnad kõigis maakonnalinnades

Arvete seis 31. detsembril 1923. a.

Aktiiva	Passiva
Kassa	Põhikapitaal
a) pangatähed	Tagavarakapitaal
b) riigikassatähed, vahetusraha jne.	Amortisatsioonikapitaal
Väärtpaberid	Pangatähed
Välisvaluuta	Riigikassa
Laenuid välisvaluutas	Hoiusummad
Diskonteeritud vekslid	Väljamaa korrespondendid „Nostro“
Kontokorrent arved	Korrespondendid välisvaluuta „Loro“
Garantiide ja akkredit. laenuid	Korrespondendid „Loro“
Väljamaa korrespondendid „Nostro“	Garantiid
Korrespondendid „Nostro“	Akkreditiiivid
Korrespondendid välisvaluuta „Loro“	Osakonnad
Korrespondendid „Loro“	Mitmesugused arved
Osakonnad	1923. aasta puhaskasu
Mitmesugused arved	
	7.689.673.402,24
	7.689.673.402,24

Väärtused depoo 459.272.474,02
 Inkasso dokumendid 346.414.200,59

Juhatus.

Pank toimetab kõiki pangaoperatsioone kodu- ja väljamaal: võtab raha hoiule, diskonteerib vekslid ja annab laene, ostab väärtmetalle, ostab ja müüb välisvaluutat, võtab oma peale raha edasisaamise ja dokumentide inkasso, annab välja makсутähti iga soovitava summa peale ja vahetab neid oma osakondades sularaha vastu jne.

Korrespondendid -- kõik suuremad väljamaa pangad.
 Operatsioonid Venemaaga -- Gosbank'a kaudu.

Heade jookide tarvitajatele
soovitame:

O lut:

Pilseni

Märtsi

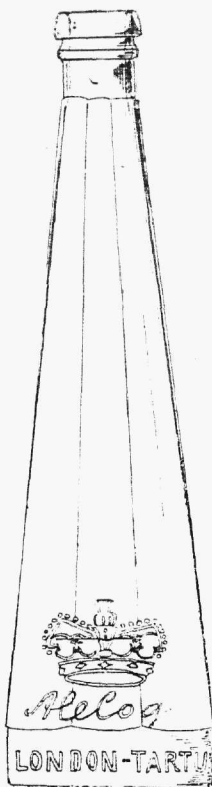
Dombräu

A.-S.

A Le Coq

Tartu—London.

Tallinn, S. Kloostri tän. 18.

Karastavaid jooke:

Champagne mousseux

Puuvilja mödu

Kuremariin

Sidronisooda

Limonaad

Selters

Salon-Sekt

Vaarmarja

Victor Auster'i
mineraalvete-tehas

Kõnetr. 27-30; 17-52.

**Kuulsamaid Itaalia FIAT, Böömi LAURIN &
KLEMENT ja paremaid Ameerika**

sõidu-, veo- ja omnibus-autosid

igas suuruses ja iga hinna all,

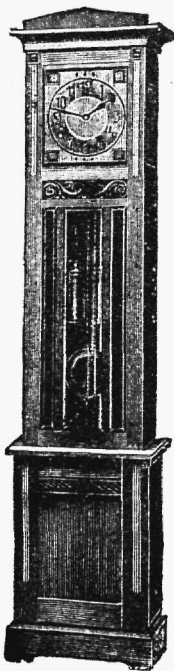
oma vastupidavuse poolest paremaid ja kuulsamaid Ameerika

Good-Year autokummisid,

rehepeksugarnituure, traktore, lokomobiile igas soovitavas
suuruses ja teisi põllutööriistu soovitab mõõdukate hindadega

HANS VINNAL, Tallinnas,

S. Tatari tän. nr. 1.

Seina, laua- ja äratus-
KELLASID

kuulsa
GUSTAV BECKER'I
vabriku esitus,

nii ka tasku- ja käe-
kellasid, „ETERN A“
ja teistest parematest
vabr. oma laialt tuntud
töökojas ära proovitud.

Kuld- ja hõbeasju
möödukate hindadega

soovitab
A. TIETZ,
end. Lohan.

TALLINN, Kinga tän. nr. 1.

Belgia kontor

F. A. MATHIEU

Tallinnas, Liivalaia t. nr. 44,
kõnetraat 14-31,

**pakub ladust ja tellib soovide
kohaselt väljamaalt:**

tualettseepi, madratsiriidet, ühe-, poolteise-,
ja kahekordset aknaklaasi, argumentklaasi,
igasuguste muustritega ja paljudes värvides,
läbipaistmata klaasi, peegliklaasi, peeglid,
liiste, igasuguseid värvikriite, elektrijuhesid
N. G. A., elektrinööre N. S. A., jalgrattaid,
sordi-, katusekatmise-, tsingitud ja musta
rauda, kruvisid — puu sisse kruvitavaid,
neetnaelu, polte, tina, tärklisi „Remy“, sinet,
loomatoitu „Remy“, põllumajapidamisriistu
ja muid Belgia tööstuse tarbeaineid. - - -

TALLINNA JUUDI ÜHISPANK

Kuninga t. nr. 6, kõnetr. 20-66

toimetab kõiksugu
pangaoperatsioone.

Elukutselistele ja asjaarmastajatele päevapiltnikkudele

päevapildi-plated, gaas- ja
broomhõbeda paberid ning
postkaardid, sel alal tarvili-
kud rohud, grupi- ja kabinet-
kartongid, bätten- ning toon-
paberid.

Võtan vastu asjaarmasta-
jate ülesvõtteid ilmutamiseks
ja kopeerimiseks.

Pime tuba soovijatele tarvi-
tada. Kõik kaubad enne
müüki järel proovitud. Hin-
nad kõigist odavamad!

Päevapildi-tarbeainete kauplus

„FOTO-TURG“

Tallinn, Rataskaevu tän. nr. 2. Telefon 17-64.

Töökool ja õppekool. Kasvatus-teadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mk.

Maria Montessori meetodi äraldused. Kasvatuslik süsteem. C. H. Niggol. Hind 60 mk.

Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus. Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Tartu-Pihkva ja Narva veetee. Prof. A. Kink. Hind 40 mk.

Lõhkeained. I osa. D. Buxhoevden. Hind 100 mk.

Parlament. Riigiteadus. H. V. Gerlach. Tõlk. P. Grünfeldt. Hind 35 mk.

Mida võiks igatüki suguhaigustest teada. Dr. A. Rütman. Hind 75 mk.

Kuidas kunstilikult nooreks saada. Loodusloolised uurimused. Prof. Steinach. Hind 30 mk.

Täielik malemängu õpetus. A. Burmeister. Hind 135 mk.

Nahksuka jutud. I indiaanilugu. F. Cooper. Tõlkinud J. Sander. Hind 135 m.

Prints ja kerjus. Romaan. Mark Twain. Tõlkinud A. Oras. Hind 130 mk.

Välkkesed rõõmud ja mured. Muinasjutud. G. Galina. Tõlkinud E. Jõgi. Hind 120 mk.

Frithjof. Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mk.

Minu kodust. Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mk.

Lapsepõlve Kungla. Lood ja lallitused lastele. K. E. Sõõt. R. Kiviti ilustused. Hind 130 mk.

Kolm muinasjuttu lastele. Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 m.

Jänes Vemmalsaare juhtumised. Anni Svan. Soome keelest tõlkinud L. Luiga. Hind 80 mk.

Jaunart Jauram. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mk.

Jaunart Jaurami jõngermannid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mk.

Jõngermannide jandid. Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mk.

Vallatused ja riikad. Kuus lõbusat lugu. Piltides kujutanud Vilhelm Busch. Eestistanud Endor Tendor. Hind 160 m.

Kahupea Kaarel. Pildiraamat 3—6-a. lastele. Dr. H. Hoffmann. Eestistanud Endor Tendor. Hind 140 mk.

Omali jõul edasi. Karakteri kasvatusline lugemine. Gizyk, Paul. v. Tõlkinud G. E. Luiga. Teine trükk. Hind 150 mk.

Taeva-Kääbus. Muinasjutt-broshüür. J. Oro. Ilustanud Gori. Hind 30 mk.

Saadaval pealadus

T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses

Jaani t. nr. 6. Krediid-Panga majas,
ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes

ning paremates raamatukauplustes.

**Ainukene korralikult iga nädal ilmuv rahvalik-teaduslik
ja ilukirjandusline pildiajakiri**

AGU

Tellimine 1924. a. peale

Ühe aastaga on ajakiri „AGU“ nii laaket vastuvõttu leidnud ja nii rohkesti lugejaid võitnud, et väljaandja osa-ühisus ja toime- tus endid kohustatud tunnevad olevat eel- oleval aastal veel suurema hoolega ajakirja huvitavuse ja sisu väärtuse tõstmise eest hoolitsema.

„AGU“ on esimesel aastal oma kaastöö- listeks võitnud suurema hulga tähtsamatest Eesti kirjanikkudest ja nooremaid ning vanemaid teadlasi. See on vaimliseks kind- lustuseks ajakirja „Ao“ väärtuse, mitme- kesisuse ja huvitavuse tõstmisel. See või- maldab meile ülesande eduka täitmise: kirjandust, teadust ja kunsti rahvalikul kujul rahva sekka laiali kanda.

„AGU“ toob 1924. a. iga numbriga värvi-**rükipildi** Eesti või väljamaa täht- samate kunstnikkude maalist. Kuna kunstnik- kude pildid muidu kümned või sajad tu- handed maksavad, nende reproduktsioonid aga eraldi ostes sajad margad, saavad „Ao“ lugejad neid **ilma hinnata** ja võivad nen- dega oma kodu kaunistada.

Peale selle toob „AO“ iga number **hulga pilte** kõigist tähtsamatest sündmustest. Iseäranis tahame eeloleval aastal sündmus- test ja tegelastest Eestis **pilte** tuua.

Igas numbris paar **naljapilti**. Igas numbris toob „AGU“ ühe või kaks lühemat **huvitavat juttu**, algupärast või tõlget.

Igas numbris mitu **rahvalik-teaduslist** arusaadavalt ja huvitavalt kirjutatud **luge- mist**, mille juures seletavad pildid.

Igas numbris „**Mõndasugust**“, mille alla koondatud huvitavad uudised kõigilt tea- duse-aladelt ja igasugu huvitavad lühemad palad, mida keegi lugemata ei jäta.

Valitud **nali** ja **naljapildid** Euroopa parematest naljalehtedest.

Igas n-ris **male**-osakond.

Uuest aastast algas „AOS“ haruldaselt põnev romaan

„VIIMNE PÄEV“.

Suured katastroofid (sõjad, maavärisemi- sed, revolutsioonid j. m.) on juba ligi kümme aastat rahvaid põnevuses hoidnud ja ennu- tused ilma lõpu kohta lähevad ikka sageda- maks. Kuidas maailm hukka läheb ja mis- sugune meeoleolu inimkonda ja üksikuid inimesi viimse päeva eel valdab, seda kir- jeldatakse nimetatud romaanis haruldase tõsiduse, elavuse ja põnevusega.

„A O“ tellimise hind:

ühes kuus	120 mk.
kahes „	240 „
kolmes „	360 „
kuues „	720 „
Üksik number	30 „

Tellimisi võtab vastu „Päevalehe“ kontor, Tallinn, Pikk t. 2. Peale selle võib „AGU“ tellida raamatukaupluste ja kõigi vabariigi postkontorite kaudu.

Kirjade aadr.: Tallian „Agu“.

Väljaandja:

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus („Päevaleht“)